

GU JOURNALEN

NR 7 | DECEMBER 2013

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Hemma i två länder

Marcia Grimes - från amerikansk småstad till svensk storstad

OJÄMLIK FORSKNING

Män publicerar
mest

SID 4

NY MODELL TESTAS

Lönesamtal
i skarpt läge

SID 6

UPP- OCH-NEDVÄND PEDAGOGIK

Så fungerar
den i praktiken

SID 20

Universitetet bidrar till att stärka kunskapsstaden

ÄR DET UNIVERSITETETS ROLL att bidra till utvecklingen av kunskapsstaden Göteborg? Det kan man ha olika åsikter om. Om du frågar mig, självklart. Det vore märkligt om universitetet, vars främsta uppgift är att skapa och sprida kunskap, inte tog ett sådant ansvar. I synnerhet som många av våra studenter anger staden Göteborg som ett av skälen till varför de väljer just Göteborgs universitet. Ett konkurrenskraftigt Göteborg gynnar universitetet på samma sätt som ett starkt universitet är bra för staden.

Ett aktuellt exempel på hur universitetet kan bidra till stadens attraktionsförmåga är våra planer för området kring Näckrosdammen. Vi vill där samla de konstnärliga och humanistiska fakulteterna samt Universitetsbiblioteket. Därmed lägger vi också grunden för en kunskapspark för konst, humaniora och kultur, Park for Humanities and Arts. Det gemensamma förslaget som Göteborgs universitet nyligen presenterade tillsammans med Fastighetskontoret Göteborgs Stad, Higab och Akademiska Hus, bereder också plats för näringsliv, bostäder och turism i området. Förslaget har väckt stort intresse och även en del känslor.

BAKOM VÅRA PLANER för området kring Näckrosdammen ligger förstas främst verksamhetens behov. Men jag ser här också en fantastisk möjlighet att lyfta betydelsen av konst och humaniora. I vår tillväxtorienterade samhällsutveckling, som inte bara rör Sverige, har det under lång tid varit mest fokus på naturvetenskap, teknik och ekonomi. Områden som humaniora och konst har fått en mer undanskymd roll och dess betydelse för en hållbar samhällsutveckling har i hög grad ignorerats.

Ett annat stort och strategiskt viktigt projekt som startat handlar om universitetets framtida verksamhet på och vid Medicinareberget, projekt Vision 2020 – Medicinareberget. Här ingår Sahlgrenska akademien tillsammans med de naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga fakulteterna. Med vår egen vision som utgångspunkt, kommer resultatet av det arbete som nu pågår lägga grunden för vidare samverkan med staden, regionen och externa aktörer nationellt och internationellt.

I vårt arbete med att stärka kunskapsstaden Göteborg är samverkan med Chalmers viktigt. Men våra samarbeten, som för övrigt har stärkts betydligt under senare tid, rör också frågor på nationell och internationell

FOTO: JOHAN WINGBORG

nivå. Ett sådant handlar om forskningsinfrastruktur.

I forskningspropositionen 2008 angavs att lärosätena måste ta ett ökat ansvar för investeringar i forskningsinfrastruktur. Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, som tidigare var en viktig finansör av infrastruktur, har beslutat att inte längre finansiera investeringar av denna typ. Samtidigt har Sverige påbörjat betydande investeringar i forskningsinfrastruktur. Hittills är det Vetenskapsrådet som har fördelat medel för infrastruktur av nationell betydelse, ett färskt exempel är SciLifeLab i Stockholm och Uppsala. Formerna för hur resursfördelningen ska se ut i framtiden undersöks just nu.

GÖTEBORGS UNIVERSITET och Chalmers har mot den bakgrunden beslutat att ta ett gemensamt grepp kring ledning, styrning och finansiering av framtidens forskningsinfrastruktur. Vem bär till exempel det långsiktiga ansvaret och kan det finnas en risk att de stora statliga infrastrukturinvesteringarna leder till minskat utrymme för andra initiativ inom infrastruktur? Det var några av de frågor som diskuterades den 16 december på ett öppet seminarium som väckt stort nationellt intresse.

Till sist vill jag tacka er alla för goda insatser och stort engagemang i det förändringsarbete som präglat vårt universitet under 2013. Ha nu en skön jul och ett riktigt gott nytt år!

PAM FREDMAN

GUJOURNALEN

EN TIDNING FÖR GÖTEBORGS
UNIVERSITETS MEDARBETARE

december 2013

**CHEFREDAKTÖR &
ANSVARIG UTGIVARE**
Allan Eriksson 031 - 786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & ST ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren 031 - 786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF OCH REPRO
Johan Wingborg 031 - 786 29 29
johan.wingborg@gu.se

GRAFISK FORM & LAYOUT
Anders Eurén 031 - 786 43 81
anders.euren@gu.se

MEDVERKANDE SKRIBENTER

Helena Svensson, Mathilda Andersson, Sigridur Beck, Thomas Melin, Henrik Sjövall, Stefan Lemurell, Eva Knuts, Mia Ericson och Louise Adermark

KORREKTUR

Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

ADRESS

GU Journalen,
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg

E-POST

gu-journalen@gu.se

INTERNET

www.gu-journalen.gu.se

UPPLAGA

5900 ex

ISSN

1402-9626

UTGIVNING

7 nummer/år
Nästa nummer utkommer
i mitten av februari

MANUSSTOPP

24 januari 2014

MATERIAL

För obeställt material ansvaras ej
För ej signerat material ansvarar
redaktionen

Citera gärna, men ange källan

ADRESSÄNDRING

Gör skriftlig anmälan till redaktionen

OMSLAG

Marcia Grimes, docent i statsvetenskap
Foto: Johan Wingborg

TRYCKERI

Billes Tryckeri AB

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

REKTOR HAR ORDET

2 Vi bidrar till stadens utveckling!

NYHETER

4 Manliga nätverk slår ut kvinnlig kompetens.

6 Klart för lönesättande samtal – men vem vinner och vem förlorar?

8 En världsunik satsning, framhåller Pam Fredman.

9 Att samla konst på ett ställe är en fantastisk möjlighet, menar Ingrid Elam.

10 All marin forskning ska samlas i ett centrum, föreslår Kerstin Johannesson.

11 Vasagatan 33 ska utrymmas.

12 Utbildningsvetenskap tar över språkstöd på svenska och engelska

13 GU i pilotprojekt om e-leverans.

14 Glimtar från Global Week.

PROFLEN

16 Korruption skadar samhällena i grunden, menar Marcia Grimes.

19 GOArt-orglar i amerikansk tävling.

REPORTAGE

20 Flipped classroom tvingar studenter att ta ansvar.

SAMTAL MED FORSKARE

22 Big data ett forskningsämne i tiden.

REPORTAGE

24 De senaste forskningsrönen om julen.

FRITID

26 Jonas Einarsson om sin magiska 3D-skrivare.

KRÖNIKA

28 Hoten radas upp mot den akademiska friheten, menar Jens Stilhoff Sörensen.

DEBATT

28 Marie Demker ger förslag på nya sätt att förbättra kvinnors villkor i forskningen.

29 GU leker affär, menar Gabriel Salvadores.

30 NYTT OM FOLK**REPORTAGE**

32 Gröna tips från dietist som ansvarar för Sveriges bästa dietistutbildning.

Globala möten

Höjdpunkter från årets Global Week.

Big Data watches you!

Men det är inget problem inom forskningen, tror Björn Halleröd.

Fysikern och hans 3D-skrivare

Jonas Einarsson får utlopp för sin kreativitet.

GU i orgeltävling

De sista orglarna som GOArt byggde finns nu i USA.

FOTO: © CORNELL UNIVERSITY PHOTOGRAPHY

Flipped classroom

Johan Magnusson är pionjär på Göteborgs universitet.

Redaktionen: Fyra av tio anställda rapporterar bisysslor

I FÖRRA NUMRET AV GU Journalen skrev vi om att många medarbetare på Vasagatan 33 har blivit sjuka av den fysiska arbetsmiljön. Förväntningarna var stora på att arbetsgivaren skulle presentera en åtgärdsplan. Annars hotade facken med att gå till Arbetsmiljöverket. Den 6 december meddelades att all personal, som tillhör Verksamhetsstöd ska flytta ut under våren 2014. För medarbetarna som mått dåligt måste detta vara ett glädjande besked, men frågan är var alla ska ta vägen och hur en flytt ska

finansieras. Men fortfarande är det oklart vad som orsakat alla hälsoproblem. Därför är det en bra idé, som ST föreslår, att undersöka vidare om det finns farliga ämnen i huset.

I DAGARNA har Internrevisionen släppt ännu en rapport som visar att bara 40 procent av alla anställda har rapporterat om de har bisysslor eller inte. Trots all information har alltså ingen förbättring skett på ett år. Internrevisionen föreslår nu att endast lärare ska rapportera bisysslor. Att

begära in uppgifter av övriga anställda kan nämligen strida mot personuppgiftslagen.

Att ämnet är högst aktuellt visar en artikel i GP (11 december) som handlade om en sektionschef på GU som har sålt konsulttjänster genom sin privata firma till leverantörer som han själv har anlitat för universitetets räkning. Det är, som internrevisionen i en rapport från i våras slog fast, en förtroendeskadlig bisyssla eftersom medarbetaren suttit på två stolar. Att han jobbar just på den enhet som tagit

fram riktlinjer för bisysslor och jäv är förstås extra uppseendeväckande.

ETT EXEMPEL på ny pedagogik är det som kallas för flipped classroom. Johan Magnusson, lärare på Handelshögskolan, menar att det leder till fördjupade diskussioner och mer engagerade studenter. Läs mer i tidningen.

Vi önskar er en riktigt skön jul och gott nytt år.

Fortsätt höra av er!

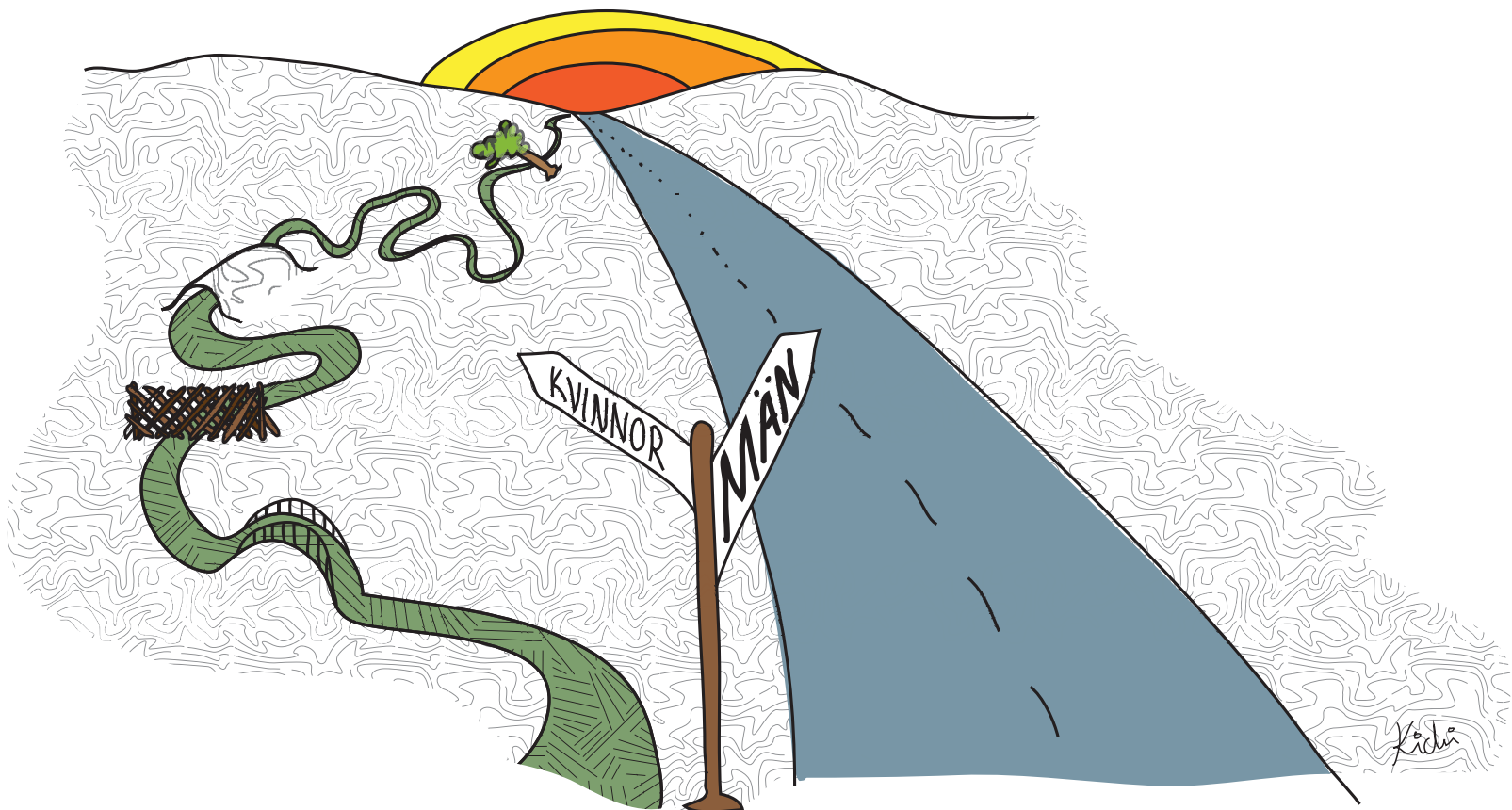

ILLUSTRATION: KICKI EDGREN NYBORG

Normerna gynnar manliga forskare

Män publicerar inte bara mer än kvinnor. De har också större nätverk, vilket i sin tur ger dem högre så kallad impact. Störst är skillnaderna på Sahlgrenska akademien och Naturvetenskapliga fakulteten, visar en ny rapport om genus och vetenskaplig publicering.

- JAG ÄR INTE FÖRVÅNAD.

Undersökningen bekräftar den bild som vi har, säger prorektor Helena Lindholm Schulz som beställde undersökningen av UB:s Digitala tjänster.

Ett problem som hänger ihop med publiceringar är att kvinnor missgynnas i kampen om de stora bidragen. Sådant blir extra tydligt när det görs utlysningar till excellenta forskare; ganska få ansökningar som gäller kvinnor kommer in till Vetenskapsrådet och andra finansärer, berättar Helena Lindholm Schulz.

– Vetenskapsrådet har på ett väldigt öppet sätt börjat granska detta, vilket är positivt. Regeringens mål om att få fler kvinnliga professorer har också

varit en katalysator för ett intensifierat jämställdhetsarbete på lärosätena.

För GU är målet att minst 40 procent av alla nyrekryterade professorer ska vara kvinnor under perioden 2012–2015.

– Den satsningen ska utvärderas så att det inte bara blir en engångssatsning. Men det räcker inte att bara nå jämställdhet bland professorer, utan vi måste också se till att fördelningen av resurser blir mer jämlik.

HON PÅPEKAR att rapporten *Jämställda fakulteter?*, som kom förra året, satte fingret på en viktig fråga, nämligen att norm- och värderingssystemet ofta gynnar män.

Även Arbetsmiljöbarometern

bekräftar bilden av att kvinnor upplever att de inte har samma villkor och möjligheter som män, och detta mönster stärks ju längre tid kvinnorna har arbetat.

- VI BEHÖVER borra vidare i frågorna och få mer kunskap. Vad är det som gör att yngre begåvade kvinnor inte publicerar lika mycket som män? Värderas det som kvinnor gör i akademien inte lika högt? Finns det några skillnader mellan män och kvinnor i den del av fakultetsanslaget som fördelas utifrån prestation?

Orsakerna är komplexa och strukturella, menar Helena Lindholm Schulz. En trolig förklaring är att kvinnor i åldern mellan 30 och 40 år både får barn och ska göra karriär.

– Kvinnor har fortfarande ofta huvudansvaret för hem och familj. En forskarkarriär är inte helt enkel att kombinera med småbarnsåren.

Helena Lindholm Schulz, prorektor   **Annette Granéli, forskare**

Men enligt Helena Lindholm Schulz är det hög tid att agera.

– Vi kan inte sitta och vänta. Vi vet tillräckligt redan nu för att handla. Samtidigt tar det tid att påverka normer och värderingar. För mig är det mycket en chefs- och ledningsfråga.

En annan trend är dagens fokus på bibliometri och publikationer som oftast är det enda som räknas när forskare söker externa medel.

»Forskningen försvagas av dålig jämställdhet. Stärkt jämställdhet leder till stärkt forskning.«

ANNETTE GRANÉLI

- **VI ÄR FÅNGADE** i ett system, säger Helena Lindholm Schulz. Samtidigt är det positivt att publicera internationellt och därför måste vi uppmantra till internationella publiceringar, även om vi också måste värna om det långsamma skrivandet, det djuplodande avhandlandet av ett problem, bokskrivandet och monografin.

Trots allt tycker Helena Lindholm Schulz att jämställdheten har gått framåt de senaste åren.

- Ett tecken på förändring är att det numera finns fler kvinnliga rektorer än någonsin tidigare.

HUR KOMMER DET sig att kvinnor inte publicerar lika mycket som män? Det ville institutionen för biologi och miljövetenskap ta reda på och i våras gjorde man en pilotstudie om graden av publicering bland yngre disputerade forskare i ålderskategorin upp till 44 år. Bland professorerna var det inte någon större skillnad men yngre män publicerade 3,5 gånger fler artiklar än kvinnor under perioden 2008–2012.

- Herregud! Det är ofattbart. Hur kommer det sig? Nu hoppas vi att enkäten ska ge svar på varför det är så snett, säger professor Susanne Baden som tillsammans med prefekt Ingela Dahllöf leder likabehandlingsgruppen.

SOM ETT RESULTAT av denna studie genomförs nu en enkätundersökning på fyra institutioner. På institutionen för biologi och miljövetenskap har cirka 70 av drygt 100 disputerade forskare svarat på frågorna.

- Det är en väldigt bra svarsfrekvens. Vi vill bland annat ta reda på hur stort nätverk forskare har, hur många avbrott det är under karriären eller om det är annat arbete än forskning som gör att kvinnor inte hinner publicera, säger Susanne Baden.

Marie Demker, prodekan på Samhällsvetenskapliga fakulteten, tycker att resultaten är illavarslande.

- Det är frågor som ofta

diskuteras forskare emellan. Många av oss är bekymrade över bristen på mångfald i framtiden om vi är så tydligt publiceringsfokuserade. Att männen har större nätverk känner jag igen sedan min tid som jämställdhetsombud i början av 90-talet.

Grundproblemet är att kvinnor och män inte har samma förutsättningar, menar fysikforskare Annette Granéli, som är ledamot i Sveriges unga akademi.

- **DE HAR INTE** samma stöd, inte samma nätverk, inte samma forskningsresurser. Därför har män, föga överraskande, ofta större forskningsframgångar. Kvinnor drabbas i högre grad av så kallade icke-händelser då man inte blir citerad, inte stödd, inte lyssnad på, inte beaktad, inte inbjuden till nätverk eller konferenser och inte inkluderad. Varje enskild händelse kan inte betecknas som diskriminering men sammantaget försämrar de kvinnornas meriteringsmöjligheter.

Tidigt i karriären kan sådana icke-händelser vara avgörande.

Hon menar att en viktig del av lösningen är att betrakta och hantera denna skillnad som ett kvalitetsproblem och inte direkt som ett jämställdhetsproblem.

- **FORSKNINGEN** försvagas av dålig jämställdhet. Stärkt jämställdhet leder till stärkt forskning, säger Annette Granéli som föreslår bredare utlysta tjänster för yngre forskare, transparenta utvärderingar och anställningar enligt tenure track-modell. Ett annat förslag är ett startanslag som finansieras med basanslag.

- Därigenom får kvinnor och män lika stora möjligheter att meritera sig, publicera, dra in stora anslag och åstadkomma genombrott och därmed skulle vi kunna bryta den negativa spiral av nätverksberoende och svägerpolitik som leder till immobile forskare, likriktning och ojämsställda forskningsmiljöer.

TEXT: ALLAN ERIKSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG

FAKTA

Rapporten *Genus, produktivitet och samarbete* har tagits fram av bibliometriker Bo Jarneving på UB:s Digitala tjänster.

I denna rapport har han undersökt hur mycket män och kvinnor publicerar, citeras och hur stort deras forskningsarbete är.

Närmare 40 000 artiklar i GUP, den bibliografiska databasen vid GU (under perioden 2004–2012) har samkörts med personliga uppgifter.

Resultatet visar att män publicerar något mer än kvinnor, men framför allt blir skillnaderna större när man studerar perioden av "kontinuerlig forskningsaktivitet", då får männen ett något högre medelvärde.

Detta gäller GU i sin helhet, men bryter man ner resultatet på fakultetsnivå blir skillnaderna större inom vissa områden. Inom naturvetenskap är medelvärdet för män dubbelt så högt som för kvinnor. Framför allt inom Sahlgrenska akademien och Samhällsvetenskapliga fakulteten publicerar män mer än kvinnor. Enda undantaget är Handelshögskolan, där kvinnorna publicerar mer.

Hur ser forskningssamarbetet ut? Rapporten visar att kvinnor och män deltar i samarbetsprojekt av ungefär samma storlek, avspeglar i antal författare. Över tid är trenden tydlig: sedan 2004 har forskningssamarbetet ökat hela tiden, men sammantaget publicerar män mer och har större nätverk, just för att de är mer aktiva.

Bo Jarneving har även undersökt antal citeringar och det mätt som brukar kallas för "impact". Här har citeringsdata från Web of Science använts som i huvudsak mäter publikationer inom naturvetenskap och medicin. Under perioden 2006–2012 fick män ett medelvärde på 1,17 medan det för kvinnorna var 1,04.

- Inom både Sahlgrenska akademien och Naturvetenskapliga fakulteten finns det betydande könsskillnader. Män tenderar att generera högre impact än kvinnor. För övriga fakulteter är resultatet mer svårtolkat på grund av mindre dataunderlag, säger Bo Jarneving, som tycker att man ska vara försiktig att dra för stora slutsatser av rapportens resultat.

Lättare att externrekrytera

► **Enligt den reviderade** Arbetsordningen är det nu enklare att utse externrekryterade chefer som prefekt, proprefekt, dekan och prodekan. Numera kan rektor ge dispens från kravet på anställning, vilket innebär att en institution kan söka efter en extern chef som inte behöver vara anställd vid tidpunkten för valet. Men i likhet med tidigare måste val hållas och kollegiet få säga sitt.

- Vi har lyssnat på synpunkterna från verksamheten. Att rekrytera externt blir allt vanligare inom högskolevärlden och jag ser ingen nackdel med det. För mig finns det ingen anledning att sätta mig emot om man vill rekrytera en person externt. Jag tror att det blir allt vanligare med den här typen av rekryteringar och det ser jag som positivt, säger rektor Pam Fredman.

Nytt IT-forum

► **Som en konsekvens** av den nya IT-organisationen har ett nytt rådsorgan skapats som kallas för Strategiskt IT-forum. Under hösten har fakulteter, UB, LUN och Gemensamma förvaltningen nominerat ledamöter och nu har förvaltningsdirektör Jörgen Tholin fattat beslut om att inrätta forumet och om vilka som ska ingå i det. De nya ledamöterna föreslås sitta i två år.

Beslutet innebär att IT-styrelsen och IT-beställarrådet avvecklas. Till uppgifterna hör att ta fram en IT-strategi samt att årligen utvärdera universitetets samlade IT-processer. Dessutom ska rådet ta fram förslag till IT-enhetens tjänster.

Det nya IT-forumet leds av IT-chefen Sören Ehrnberg.

Rättelse

► **Det korrekta namnet** på den plats som reportaget *Säsongs för algjakt* handlade om i förra numret (GUJ 2013-6) är Sven Lovén centrum för marina vetenskaper - Tjärnö, förkortat Lovéncentret Tjärnö, ingenting annat. GU Journalen beklagar felaktigheten.

Dessutom är Göran Nylund forskare vid institutionen för biologi och miljövetenskap, vilket inte framkom i artikeln.

Invigning av skulptur på Handelshögskolan

► **I början av december** invigdes skulpturen *Regn* på Handelshögskolans gård. Konstverket är en gåva från Stiftelsen Richard C Malmstens minne för att uppmärksamma Handelshögskolans 90-årsjubileum och stiftelsens 30-årsjubileum. Stiftelsen har under åren bidragit med

avsevärda belopp till skolans verksamhet, bland annat med avseende på den goda fysiska miljöns betydelse för ett inspirerande arbetsmiljö.

Konstnären, Pål Svensson, är alumner vid Göteborgs universitet och har både studerat fri konst och nationalekonomi.

Samtal om kronor

Lönesättande samtal blir allt vanligare på de statliga myndigheterna, även inom universitetssektorn. Enligt Saco och arbetsgivaren ska det leda till bättre samtal mellan chef och medarbetare.

- **GU ÄR ETT AV** de första universitet i landet med att testa lönesättande samtal. Vi väljer att gå försiktigt fram och prova den nya modellen på två mindre institutioner, säger Martin Selander, ordförande för Saco vid GU.

Tanken bakom lönesättande samtal är att medarbetaren har ett samtal med sin chef och kommer överens om den nya lönen i kronor. Det är stor skillnad jämfört med dagens kollektiva förhandling där resultatet av lönesamtalen tas med till förhandlingsbordet mellan fack och arbetsgivare.

- **HUVUDSYFTET ÄR** att skapa en bättre dialog mellan chef och medarbetare. Lönen bör sättas av den som har bäst kunskap om medarbetarna istället för att det ska gå via ombud, menar Roger Haglund, specialist på personalenheten.

- Man har länge sagt att vi inte skulle vara mogna för lönesättande samtal men det tror jag är fel. De myndigheter som går över till den nya modellen backar inte. På SLU, där man testat lönesättande samtal, genomfördes en enkät som visar att nio av tio ville köra vidare. Det betyder inte att alla kommer att gilla den

nya modellen men den fungerar bättre än den gamla.

Det undantag som funnits för högskolesektorn försvinner 2016. Då är tanken att de flesta Saco-medlemmar vid universitet och högskolor som infört modellen ska ha gått över till lönesättande samtal.

- Ja, fler och fler går över till den modellen, säger Martin Selander. Den traditionella högskolesektorn är den sista bastionen; å ena sidan finns här en utpräglad individualism, å andra sidan en stark kollektivistisk modell. Man är ju van att diskutera arbetsvillkor, men inte lika van att diskutera lön. Det kan nog kännas konstigt för många i början.

Därför har Saco tillsammans med GU kommit överens om att testa den nya modellen på två institutioner, och under nästa år kommer det att bli ytterligare piloter innan modellen slutligen är införd. Chefen ansvarar för tre samtal: utvecklingssamtal, förberedande lönesamtal och lönesättande samtal, där lönen meddelas på en gång.

- Lönesättande samtal ställer högre krav på att utvecklingssamtal och förberedande lönesamtal hänger ihop och stäms av mot tydliga lönekriterier.

Martin Selander påpekar att det finns en frustration med dagens modell.

- Vi har traditionellt agerat ombud för våra medlemmar, vilket har skapat en distans. Trots lönesamtal har medarbetarna

inte kunnat diskutera den faktiska lönen. Det distansproblemet slipper man i reella lönesättande samtal.

Vid oenighet ska medarbetare och chef försöka komma överens i ytterligare ett möte, men om det inte hjälper ska facket gå in och förhandla. I de fall där medarbetare inte vill delta i ett lönesättande samtal går facket också in och förhandlar.

- Det kan gå vidare till en traditionell förhandling med fack om chef och medarbetare, trots flera samtal, inte har samma bild. Jag tror att det högst kommer handla om ett fåtal, säger Håkan Berg.

Håkan Berg

Martin Selander

ATT DEN NYA MODELLEN skulle gynna dem som är duktiga att tala för sig, tror han inte på.

- Det är en myt. Vi utgår ifrån att cheferna är professionella och inte favoriserar någon. Grunden är transparenta lönekriterier och det ska vara tydligt hur man sätter lönen.

»Den traditionella högskolesektorn är den sista bastionen.« **MARTIN SELANDER**

Saco kommer att följa upp den första omgången av lönesättande samtal.

- Vi kommer att noga bevaka löneprocessen och utvärdera den så att den går rätt tillväga. Om

det fungerar som det är tänkt, då kan det här bli en bra modell.

Att facket får en annan roll i lönerörelsen behöver inte vara negativt, menar Martin Selander.

- Vi har inte alltid kunnat påverka lönerna i den utsträckning som vi önskat. Jag tror att vi får jobba mer med information och utvärdering i framtiden och vara mer aktiva mot våra medlemmar. I den nya modellen måste chefen ta sitt ansvar, det går inte längre att skylla på facket.

Men att det skulle bli dramatiska förändringar, det tror inte Martin Selander.

- Om man har skött den gamla modellen på ett bra sätt, blir det ingen stor förändring. Chefen och medarbetaren har redan idag lönesamtal, vi talar om samma lönekriterier och har samma grunder för lönesamtal.

Håkan Berg framhåller att lönesamtal är bra både för medarbetare och arbetsgivare:

- Alla vinner på ökad kvalitet i lönesamtalen och i slutändan leder det också till ett bättre arbetsklimate.

ALLAN ERIKSSON

SACO VID GU

- Antal medlemmar: 2500
- Individuell lön
- Kollektiv förhandling, men två institutioner har lönesättande samtal med möjlighet till kollektiv förhandling.

De är först ut med att testa den nya modellen

Två pilotinstitutioner är svenska språket och Förvaltningshögskolan. Flera möten har hållits och snart är det dags att sätta igång med de första lönesättande samtalen vid GU.

- **JAG ÄR POSITIV** så här i förväg. Det känns effektivt och lokalt verksamhetskopplat. Det är bra. Sedan får man se hur det fungerar i praktiken. Men det har fungerat väl på andra myndigheter så det borde gå vägen även hos oss, säger Förvaltningshögskolans prefekt Björn Rombach.

Det har varit flera informationsmöten om förändringen på institutionen, både information av personalavdelningen och av Saco. Det finns även

Björn Rombach

Lena Rogström

skriftlig information på hemsidor och i nyhetsbrev.

- Vi har lagt ner mycket tid på att ta fram skarpare lokala lönekriterier. Det har varit både utmanande och nyttigt. Dessutom har vi diskuterat kriterierna med personalavdelningen och med personalen, fortsätter Björn Rombach.

På Förvaltningshögskolan kommer Björn Rombach att hålla lönesättande

samtal med lärare och forskare medan Peter Arkevåg, administrativ chef, tar hand om de administratörer som ingår i Saco. Totalt handlar det om cirka 15 anställda.

- Vi har nyss haft medarbetarsamtal och medlemmarna har fått boka tid för förberedande lönesättande samtal. Där ska vi diskutera årets prestationer i relation till kriterierna.

NÄR DET ÖVERGRIPANDE avtalet vid GU är klart ska de lönesättande samtalen komma igång.

- Där ska den satta lönen kunna motiveras så väl utifrån lönekriterierna att medarbetare och chef kan skriva under på att den nya lönen är rimlig.

Den andra piloten är institutionen för svenska språket, som har cirka 35 Saco-medlemmar. Prefekt Lena Rogström tycker att det är för tidigt att dra några slutsatser.

- Principiellt tycker jag att det är en bra idé att sätta individuella löner direkt med individen men eftersom vi inte har kommit igång är det svårt att veta. Att jag ställde upp som pilot beror på att detta är en modell som säkert kommer att genomföras om några år och då är det lika bra att vara med, och förhoppningsvis kunna påverka utformningen.

ALLAN ERIKSSON

Ensam mot chefen

ILLUSTRATION: MARIO BRANCAGLIONI

ST och Seko säger nej till lönesättande samtal. De menar att den kollektiva förhandlingen ska gälla. Kollektivavtalet och löneavtalet ses som de viktigaste redskapen för att kunna påverka.

- **MED LÖNESÄTTANDE** samtal försvinner en stor del av förhandlingsrätten och kontrollen, fackets roll försvagas betydligt och därmed även medarbetarnas inflytande, säger Stefan Schedin, ordförande för ST-sektionen (OFR/S) vid GU.

- Dessutom strider det mot fackföreningens grundläggande värderingar som går ut på att ta tillvara medlemmarnas intressen i ett förbund. Det här är en ideologisk fråga om makt och inflytande.

Men på vilket sätt minskas inflytandet om medarbetarna får samtala direkt med chefen om lönen?

- För det första har arbetsgivaren ett enormt informationsövertag. Inför löneförhandlingarna förbereder vi oss genom att samla in väldigt mycket information. Vi sätter oss in i hur lönesstrukturen

ser ut, hur mycket pengar som finns i potten och hur dessa fördelas på en institution eller enhet. Det kan den enskilde medarbetaren inte ha någon koll på.

- Att det skulle handla om en förhandling är en missuppfattning. Det är endast ett samtal om lönen. Den enskilde medarbetaren kan ge input men i slutändan är det chefen som bestämmer lönen. I den nya modellen representerar den enskilde bara sig själv. På andra sidan bordet sitter alltid en representant för arbetsgivaren. Det är en ojämlig situation.

Stefan Schedin

Enligt Stefan Schedin finns det medlemmar inom OFR/S som hellre vill förhandla direkt med chefen. Det är medarbetare som redan har en stark position på arbetsplatsen och som är duktiga på att tala för sin sak.

- Men vi tror att den stora majoriteten förlorar på det. Ju svagare position man har från början, desto mer riskerar man att förlora. Det riskerar att öka löneskillnaderna och göra dem

som är starkare ännu starkare och de svagare ännu svagare.

Även Sekos ordförande Lennart Olsson är emot lönesättande samtal.

- Vi har bestämt sagt nej i de centrala förhandlingarna. För oss är det viktigt att värna om kollektivavtal på det traditionella sättet. Vi tror att den modellen är bäst för våra medlemmar.

MEN ÄVEN I DEN NYA modellen kan facket gå in och förhandla om parterna blir oeniga. Men det ser Stefan Schedin bara som ett sätt att mildra skadeverkningarna.

- Det bästa vore att skadorna inte uppstår alls. Vi tror också att systemet blir väldigt otympligt. Om medarbetaren inte accepterar budet kan facket gå in men erfarenheterna i praktiken visar att det sällan blir några ändringar. Det beror på att chefen redan har låst upp potten av löneutrymme som finns att fördela. Om det, mot förmodan, skulle leda till förbättringar, kan många dra slutsatsen att det alltid är bättre att bli oenig. Då faller ju hela idén med lönesättande samtal.

MEN DAGENS MODELL är långt ifrån perfekt, framhåller Stefan Schedin. Många medlemmar upplever lönesamtalen som meningslösa eftersom lönen de facto sätts i ett senare skede.

- Vi får ta åt oss av den kritiken. Vi jobbar ständigt med att förbättra oss. Vi kan bli bättre på att genomföra löneenkäter, möten, revisioner och lönekartläggningar. Jag kan förstå många medlemmars frustration över dagens system men lönesättande samtal är inte lösningen. Däremot kan kvaliteten på lönesamtalen förbättras. Här kan vi göra mycket men arbetsgivaren har också ett stort ansvar.

ALLAN ERIKSSON

ST OCH OFR/S VID GU

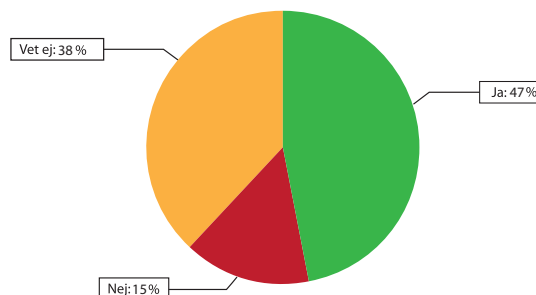
- Antal medlemmar: cirka 1 450
- Individuell lön
- Kollektiv förhandling

Seko vid GU

- Antal medlemmar: cirka 300
- Individuell lön
- Kollektiv förhandling

GU Journalens webbpanel

► **Den här gången** ställde vi en fråga om globala nätkurser. Det finns en diskussion om GU ska erbjuda så kallade Massive Open Online Courses (MOOC). Rektor har nyligen bildat en arbetsgrupp som ska utreda förutsättningarna för att ge MOOC-kurser. Tycker du att GU ska ge sådana kurser?

Antal svarade: 75. Svarefrekvens: 77 %. Urvalet består av närmare 100 anställda som utifrån ett slumpmässigt urval på 500 anställda fick ta ställning till om de ville ingå i GU Journalens webbpanel.

FOTO: HANNA VICTORIA MÖRCK

Cecilia tog sig till final

► **Efter att nära** hundra forskare tävlat runt i Sverige var det så dags för den stora finalen där det skulle avgöras vem som är bäst på att på bara några minuter presentera sin forskning. Den 6 december hölls den nationella finalen av tävlingen Forskar Grand Prix som avgjordes på rockklubben Debaser Medis i Stockholm.

Ingen från Göteborg hamnade på prispallen den här gången. Cecilia Berlin från Chalmers var den som tog hem delfinalen och fick representera Västsverige.

Så vem är då bäst i Sverige på att presentera sin forskning?

Det blev Andreas Ohlin, läkare från Örebro universitet som forskar om små barn och deras infektioner, som fick ta emot publikens jubel, en pokal, resecheckar och en inbjudan till Nobelmidagen den 10 december.

Forskar Grand Prix arrangeras av Vetenskap & Samhälle och flera forskningsråd. Vid kvällens mingel meddelade prisutdelare Charlotte Brogren, generaldirektör för Vinnova, att det blir en tävling även nästa år.

» Ett förslag som ska lyfta konst och humaniora«

Pam Fredman om planerna på ett sammanhållet campus

Göteborgs stadsarkitekt Björn Siesjö och universitetets rektor Pam Fredman vid en presskonferens den 26 november då de berättade om planerna att samla konst, kultur och humaniora i Campus Näckrosen.

En världsunik kraftsamling för konst, humaniora och kultur. I så positiva ordalag beskrivs projektet Campus Näckrosen, som nu har presenterats.

KÄRNAN I CAMPUS NÄCKROSEN är att GU samlar sina konstnärliga och humanistiska fakulteter, tillsammans med ett nybyggt Universitetsbibliotek, till området kring Näckrosdammen. Den 26 november presenterades förslaget, först vid en presskonferens och senare under dagen för allmänheten i Vasaparken.

– Det är fantastiskt att vi nu kan presentera ett förslag om hur det kan se ut, även om det än så länge bara är en idéskiss. Men det är inte vi som bygger husen, vi fyller dem med innehåll, säger rektor Pam Fredman.

DE URSPRUNGLIGA tankarna på Campus Näckrosen formades under våren 2011, berättar projektledare Agneta Olsson, som tidigare var chef på UB.

»Bredden är vår stora styrka och kan vi lyfta både humaniora och konst, blir GU ännu starkare.«

PAM FREDMAN

Projektledaren Agneta Olsson menar att det inte finns något motsvarande i hela världen.

– När Konstnärliga fakulteten gjorde sin översyn av organisationen väcktes idéerna om en samlokalisering av all konstnärlig verksamhet till Artisten, Universitetsbiblioteket och Humanisten. Under våren 2011 gjordes också en förstudie av Akademiska Hus.

Det talas om en världsunik kunskapspark för konst, humaniora och kultur. Men hur unik är den egentligen?

– Efter att ha gjort en omvärldsanalys kom vi fram till att det inte finns någon motsvarighet i hela världen, säger Agneta Olsson. Att vi samlar konst och humaniora till det som redan finns i området, samt till alla kulturinstitutioner kring Korsvägen och Götaplatsen, är helt unikt. Vi vill nu förädla och utveckla detta än mer.

FÖR PAM FREDMAN är visionen att bygga en kunskapspark för konst, humaniora och kultur.

– Med det här initiativet lyfter vi fram betydelsen av humaniora och konst i samhället. Det är inte bara en satsning på studenter och forskare utan ett närmande mellan allmänhet och universitetet. Jag är säker på att detta stärker Göteborg som kultur- och kunskapsstad och ökar universitetets attraktionskraft.

Att fokusera på konst och humaniora är egentligen inget nytt, menar Pam Fredman.

– Konst och humaniora är områden som fanns med från universitetets start. Idag är Göteborgs universitet ett universitet med stor mångfald. Jag tycker det är viktigt att vi lyfter fram ämnesområden som annars får ta stryk i fördelningen av resurser till utbildning och forskning. Bredden är vår stora styrka och kan vi lyfta både humaniora och konst, blir GU ännu starkare.

NÄSTA STEG är nu för Akademiska Hus att lämna in en planskiss till stadsbyggnadskontoret.

– Sedan måste staden, politikerna och allmänheten få säga sitt, säger Agneta Olsson. På GU måste vi nu arbeta för att det ska bli så bra verksamhet som möjligt i husen. Om vi kan få till ett riktigt bra koncept, kommer det att hända saker i området och det kan bli en turistmagnet.

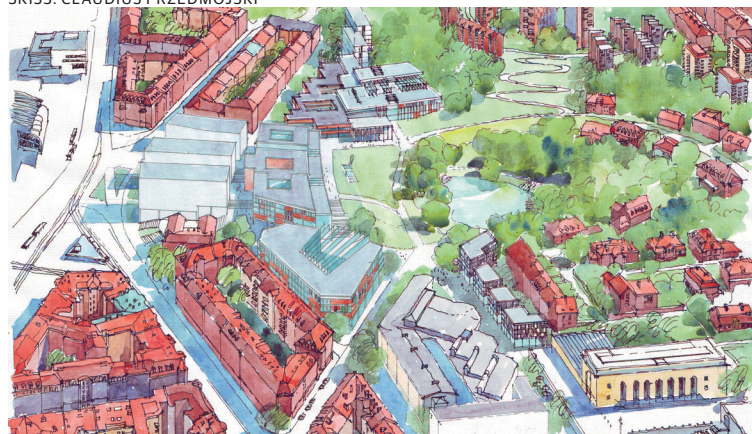
Förhoppningen är att allt ska stå klart till Göteborgs 400-års jubileum, 2021.

TEXT: ALLAN ERIKSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG

SKISS: CLAUDIUS PRZEDMOJSKI

I förslaget flyttas Universitetsbiblioteket till en helt ny byggnad som ersätter gamla Hovrätten medan nuvarande biblioteksbyggnaden ger plats åt Konstnärliga fakulteten.

idé utan också en billigare lösning. Det måste vara rimliga kalkyler. Konsekvensen är att det blir något mindre ytor än vad vi har idag, men dagens lokaler är långt ifrån ändamålsenliga. Idag måste vi ju betala för alla stora trapphus och onödigt stora rum, säger Ingrid Elam som också påpekar att dagens fina hus, trots att de ligger mitt i stan, är stängda för göteborgarna.

GENOM ATT SAMLA fakulteten ser också Ingrid Elam en möjlighet att samutnyttja verkstäder.

– Vi måste tänka nytt när vi samlas. Vi kommer inte att ha råd med att alla har varsin verkstad. Även om motståndet från början kan vara stort är det ju kreativa människor som arbetar här, så jag är övertygad om att det går.

Ingrid Elam säger att det inte alls handlar om att slå ihop tre institutioner.

– Samflytten innebär inte en total ihopblandning av våra utbildningar. Vi ska bevara de konststartsspecifika utbildningarna och värna om de varumärken som de olika institutionerna har. Det är viktigt att våra medarbetare känner att de flyttar till något som är bättre än idag, annars får man inte med sig folk.

Vi måste planera inför framtiden, säger dekan Ingrid Elam.

Hur stort stöd har ni för detta projekt bland era medarbetare?

– Det finns en oro bland våra anställda, det kan jag inte förneka. Det här projektet har hittills styrts uppifrån, från universitetsledningen och fakultetsledningen. Det är inte ett behov som vuxit underifrån, så jag tror att vi har ett stort arbete framför oss. Det handlar dels om att förklara för våra medarbetare hur idén ser ut, dels vilka fördelar som finns. Idag tror jag att det finns en oro över vad det här kommer att innebära.

Planen är att skapa ett campus för konst och humaniora. Men är samverkan med humaniora en självklarhet?

– Nej, närheten mellan humaniora och konst är inte jättestor idag. Jag är själv humanist och tycker det är sorgligt att det är så lite utbyte. Det finns säkert de som hellre skulle vilja finnas på Chalmersområdet eller på Heden men det finns inte mycket plats i stan att bygga på. Och Artisten ligger där redan. Den här möjligheten ska vi ta vara på. Då får vi göra en dygd av nödvändigheten. Att flytta ihop kan bli ett tvångsäktenskap om man inte jobbar på det. Jag tror att det krävs en ömsesidig respekt för varandras ämnen och kunskapsstraditioner. Men vi är intresserade av samma grundläggande frågor: Vad är en människa?

**TEXT: ALLAN ERIKSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG**

Kostnaderna får inte skena iväg

Att samla all konst på och ett och samma ställe är en unik möjlighet och det bästa sättet att rusta för framtiden, menar dekan Ingrid Elam.

Men hon är orolig över kostnaderna. – Det får inte bli dyrare än idag. På den punkten kommer jag att vara stenhård.

NÄR INGRID ELAM tillträdde som dekan i september förra året fick hon ta över projekt Campus Näckrosen.

– De hade redan varit igång ett år när jag kom hit. Men så fort jag hade satt mig in i projektet blev jag entusiastisk. Det lät väldigt spännande. Jag har själv goda erfarenheter av att samla verksamheter som borde hänga ihop men som inte gör det. Det händer något när man samlas geografiskt.

Först var Ingrid Elam orolig över att det skulle ta oerhört lång tid.

– Men så tänker jag inte nu. Vi måste ju planera för framtiden. Hur ser våra konstnärliga utbildningar ut om tio år? Vi vet inget om framtiden och hur konsten utvecklas.

Idag är Konstnärliga fakulteten utspridd på fyra olika ställen: Akademin Valand, Artisten, HDK och Filmprogrammet. Planen är alltså att samla alla dessa verksamheter runt Näckrosen, där Artisten redan idag finns. Idéskissen som den ser ut idag går ut på att blåsa ut UB och skapa en öppen bottenvåning med glasväggar och på de olika våningarna ska institutionerna få egna lokaler.

Utgångspunkten är att tillbyggnaden av UB inte får leda till ökade hyreskostnader. Totalt uppskattas behovet till 20 000 kvadratmeter, vilket är mindre än idag.

– Att bygga nytt kostar alltid mer än man tror, men biblioteket är inte bara en rolig

»GU har potential att bli ledande i Europa«

Ett marint centrum kommer att lyfta hela Göteborgs universitet, menar Kerstin Johannesson.

Om drygt ett år kommer Göteborgs universitet att ha ett fakultetsövergripande marint centrum. Det är i varje fall vad professor Kerstin Johannesson hoppas.

– Att samla all marin verksamhet till en enda enhet skulle lyfta hela universitetet, menar hon.

IDAG ÄR DEN MARINA verksamheten vid Göteborgs universitet splittrad och otydlig. Å ena sidan finns sex fakultetsövergripande marina centrum. Å andra sidan inte någon marin institution med möjlighet att fatta strategiska beslut.

– För cirka 10 år sedan fanns ett dussintal prefekter och ämnesföreträdare inom det marina området. Idag, efter alla institutionssammanslagningar, finns inte en enda, förklarar Kerstin Johannesson, professor i marin ekologi, som utrett den marina verksamheten vid Göteborgs universitet.

ÄNDÅ HAR GU potential att bli ledande i Europa inom detta område, påpekar hon.

Dels handlar det om naturvetenskap.

– Främst när det gäller kustnära forskning och polarforskning är vi oerhört starka, även internationellt. Vi är också det mest framgångsrika universitetet när det gäller forskning på Östersjön, vilket kanske är oväntat för många. Vår infrastruktur med två fältstationer samt, om cirka ett och ett halvt år, ett nytt välutrustat forskningsfartyg, ger oss dessutom enastående förutsättningar

att utveckla både forskning och utbildning ytterligare.

Men Göteborgs universitet har också marin forskning inom andra vetenskapsområden.

– DET ÄR GANSKA unikt att dessutom ha ett stort antal medicinare, samhällsvetare, ekonomer och humanister som intresserar sig för havsmiljön, förklarar Kerstin Johannesson. Det handlar om lönsamt fiske, turism, havsplanering, spridning av resistenta bakterier på fartygskrov och mycket annat. Och våra fältstationer och fartyg skulle kunna utnyttjas också av andra än naturvetare.

För två år sedan startade dessutom en tvärvetenskaplig forskarskola där doktorander från det marina området samarbetar i par med doktorander från andra discipliner.

– Det har inte bara varit utvecklande för doktoranderna. Tre par handledare har också gått vidare och framgångsrikt sökt pengar för de nya inriktningar de utvecklat tillsammans.

Att det marina området är så splittrat organisatoriskt gör dock att det blivit ganska diffust, menar Kerstin Johannesson.

– Värdskapet för Havsmiljö-

institutets kansli har exempelvis paradoxalt nog lett till mindre synlighet för vår utåtriktade verksamhet eftersom vi valt att stötta institutets namn, på bekostnad av vårt eget.

Kerstin Johannesson föreslår därför att alla nuvarande marina centrum slås samman till en enda enhet.

– Detta gäller även GU:s del av Lighthouse, som vi driver tillsammans med Chalmers, samt koordineringen av Havsmiljöinstitutet. Dessa verksamheter, liksom Vattenbrukscentrum Väst, behåller dock sina namn. Också Mare Novum, Centrum för havsforskning samt Sven Lovén centrum för marina vetenskaper bör ingå i centrumet men dessa namn föreslår jag försvinner. Centrumet bör lokaleras någonstans utanför Naturvetenskapliga fakulteten och ha en webbplats på en universitetsgemensam sida.

ENLIGT GÖTEBORGS universitets nya organisation måste alla centrum ha en värdinstitution. Det är ett skäl till att Kerstin Johannesson också föreslår att all marin verksamhet inom Naturvetenskapliga fakulteten samlas i en institution. I septem-

»En tydligare marin profil skulle locka forskare och studenter även till andra delar av universitetet.«

”

ber sade dock naturvetenskapliga fakultetsstyrelsen nej till just ett sådant förslag.

– Det stämmer. Det intryck jag fått är dock att det inte så mycket var förslaget i sig man var emot, utan tillvägagångssättet, som innebär att personalen fick information precis före semestern, och att omorganisationen skulle vara klar redan 1 januari nästa år. Ett femtiotal marina forskare har nu skrivit brev till ledningen där de begär att frågan tas upp på nytt.

KERSTIN JOHANNESSEN bedömer inte att ett nytt centrum skulle innebära några större kostnadsökningar, förutom när det gäller infrastruktur.

– Till att börja med kommer Naturvetenskapliga fakulteten att stå för den största delen av den kostnaden, bedömer Kerstin Johannesson. Men om centrumet utvecklas så som jag hoppas, och allt fler verksamheter dras in i den marina delen, kommer utgifterna att fördelas mer lika över fakulteterna.

Det finns ett stort intresse för att den marina verksamheten lyfts fram, också bland forskare inom andra områden, menar Kerstin Johannesson.

– Göteborgs universitet behöver några starka områden som lyfter hela lärosätet. En tydligare marin profil skulle locka forskare och studenter även till andra delar av universitetet.

**TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: MALIN ARNESSON**

MARINT CENTRUM VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Kerstin Johannesson fick i april 2013 i uppdrag av rektor att utreda hur den marina verksamheten vid Göteborgs universitet ska organiseras. Nu är utredningen klar. Den innebär att ett marint centrum vid Göteborgs universitet bildas som ersätter följande sex centrumbildningar: Vattenbrukscentrum Väst, Sven Lovén centrum för marina vetenskaper, Centrum för havsforskning, Mare Novum, Havsmiljöinstitutets kansli samt GU: delen av Lighthouse. Följande namn behålls som projektnamn: Vattenbrukscentrum

Väst, Lighthouse och Havsmiljöinstitutet. Följande namn försvinner: Mare Novum, Sven Lovén centrum för marina vetenskaper samt Centrum för havsforskning. Det nya centrumet får lokal och webbsida på en plats som uppfattas som gemensam för hela universitetet.

Samtidigt bildas en marin institution vid Naturvetenskapliga fakulteten som blir värdinstitution för centrumet.

Den nya organisationen ska, enligt förslaget, vara klar 1 januari 2015.

Förslaget finns att läsa här: www.havsmiljoinstitutet.se/

Vasagatan 33 utryms.

Det beskedet lämnade områdeschef Anna Lindholm den 6 december till alla medarbetare i fastigheten.

- Vi måste prioritera hälsan. Flytten kommer att ske under första delen av 2014.

SOM GU JOURNALEN skrev i förra numret har medarbetare på Vasagatan 33 i drygt 10 år under olika perioder klagat på kliande ögon, rinnande näsor och huvudvärk. Både Arbetsmiljöbarometern och andra undersökningar har bekräftat att personalen där har betydligt större besvär med torra slemhinnor, trötthet och koncentrationssvårigheter än genomsnittet för Göteborgs universitet.

NÄR EN TIDIGARE privatbostad förra året renoverades ökade problemen till den grad att ett totalt antal medarbetare tvingades flytta.

Nu har områdeschef Anna Lindholm beslutat att personalen ska bort från Vasagatan 33.

- Hälsan måste vara högsta prioritet för arbetsgivaren. Med det ökade antalet medarbetare i huset som uttryckt oro tillsammans med upplevda besvär bedömer jag det som nödvändigt att flytta till andra lokaler.

Tanken är att flyttlasset ska gå så snart som möjligt nästa år. Men att hitta nya lokaler är inte det lättaste.

- Det handlar om cirka 100 personer som på kort tid ska få nya arbetsplatser. Vi kommer att försöka placera de olika enheternas medarbetare tillsammans men hela Området för administrativt stöd kommer knappast att få sitta tillsammans. Parallellt påbörjas arbete för att hitta en permanent lokallösning där hela området på sikt ska kunna samlas igen, berättar Anna Lindholm.

Alla enhetschefer ska nu ta fram uppgifter om vilka lokalbehov man har samt under vilken tid nästa år man har möjlighet att flytta.

FASTIGHETSCHEF Per Sundqvist har redan börjat leta lokaler.

- Eftersom vi har avtal med Wallenstam måste vi göra en ekonomisk uppgörelse med dem och i första hand titta på de lokaler som de äger. Men det finns extremt få tomma lokaler i centrala Göteborg. Sannolikt kommer därför medarbetarna att under 1-2 år få temporära arbetsplatser utanför centrum. De rum vi bestämmer oss för kanske också behöver byggas om för att passa våra behov. Därför vet jag tyvärr inte hur lång tid den här processen kommer att ta.

Samtidigt påpekar Per Sundqvist att de prover som gjorts genom åren inte gett något resultat.

Huvudarbetsmiljöombud Klas Ternblad är nöjd.

- Det är en väldigt bra lösning. Vi kommer att följa upp de anställdas reaktioner men just nu känns det som att medarbetarna är nöjda. Det finns dock vissa frågetecken som behöver rätas ut, exempelvis vad det är i lokalerna som orsakar alla besvär.

Att Vasagatan 33 behöver utredas ytterligare, menar också Stefan Schedin, ordförande för fackförbundet ST.

- DET HAR GJORTS flera saneringsarbeten och reparationer i fastigheten på senare år som vi inte har koll på. Därför borde exempelvis så kallade PAH-värden undersökas, som avslöjar förekomst av stenkolsstära och andra hälsofarliga ämnen, något som också borde ligga i hyresvärdens intresse. Dessutom borde resultaten av alla mätningar som gjorts genom åren samlas ihop så att arbetsgivaren får en bild av vad som behöver göras ytterligare.

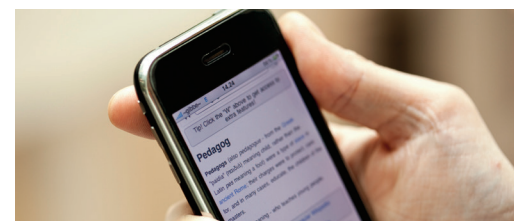
Dessutom är det viktigt att så snart som möjligt ta fram en tidsplan för flytten, påpekar Stefan Schedin.

**TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG**

Digitalisera din avhandling!

► **Universitetsbiblioteket** har sedan 2006 löpande publicerat de avhandlingar som läggs fram vid universitetet på internet. Det gör att avhandlingarna blir mer synliga och enklare att använda.

Nu arbetar bibliotekets digitaliseringsteam med att digitalisera universitetets övriga avhandlingar. De ger möjlighet att publicera avhandlingar som lades fram före 2006 och som inte finns i digital form. De digitaliserade texterna blir sökbara och kan hittas genom universitetets avhandlingsdatabas, Libris och Google. För att kunna publicera en avhandling på internet krävs att upphovsmannen ger sitt medgivande. Om du är författare till en avhandling som publicerades före 2006 och vill att den ska finnas tillgänglig, kontakta Erik Siira, digitaliseringskoordinator på universitetsbiblioteket, så kan det ske omgående.

Vilken mobil är populärast vid GU?

► **Nummer 1** bland mobiltelefoner är iPhone, det visar försäljningsstatistiken till och med november månad. Hittills i år har närmare 800 mobiltelefoner köpts in på GU till en total kostnad av 2,3 miljoner kronor.

1. Apple (440)
2. Samsung (266)
3. Sony (23)
4. Nokia (17)
5. HTC (15)

Siffran i parentes anger antal sålda produkter.

Val av arbetsmiljöombud

► **Nu är det dags** att välja nya arbetsmiljöombud för perioden 2014-2016. Arbetsmiljöombuden väljs av kollegorna på respektive arbetsplats och har till uppgift att ta tillvara medarbetarnas intressen i arbetsmiljöfrågor. Alla medarbetare uppmanas att nominera och rösta. Den som blir utsedd har rätt till den ledighet som uppdraget kräver. Mer information finns på www.gu.se/amo.

Ny personalchef sökes

► **Universitetets personalchef**

Håkan Berg har beslutat gå i pension från och med den 1 juli 2014. Han blev personalchef 1 juli 2012 och efterträdde Thomas Vestin som tillträdde tjänsten 1 maj 2011. Håkan Berg har också varit kanslichef på Handelshögskolan. Rekrutering av en ny personalchef kommer att påbörjas inom kort.

Britt-Marie Apelgren och Rhonwen Bowen menar att ett ökat språkmedvetande är viktigt i internationaliseringsarbetet.

Allt språkstöd på ett ställe

Enheten för akademiskt språk, så kallas en ny fakultetsövergripande funktion vid Göteborgs universitet.

– Den innebär att de olika formerna av språkstöd som idag finns spridda över hela universitetet samlas på ett enda ställe. Stödet blir på så sätt lättare att hitta och kan dessutom forskningsanknytas, förklarar förståndaren Rhonwen Bowen.

IDAG FINNS EN mängd olika sorters språkstöd vid GU, både för studenter, lärare och annan personal, berättar Britt-Marie Apelgren, prodekan vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten och ledamot i utbildningsnämnden.

– Varje fakultet lägger ut stora pengar på språkhandledning, både i svenska och i engelska. Det har därför under en längre tid pågått ett arbete med att försöka samordna verksamheten så att resurserna kommer till bättre nytta.

Alla sorters studenter kan komma i fråga för handledning, exempelvis inhemska studenter med svenska som andra språk, svenskar med behov av stöd i engelska och utländska studenter som behöver hjälp med svenska eller engelska. Och universitetets satsning på breddad rekrytering kan komma att innebära ytterligare stödbehov.

UNIVERSITETET ERBJUDER också ett antal kurser, exempelvis i svenska för utländska studenter, men också för lärare och annan personal som behöver utveckla sin engelska.

– Det säger sig självt att ett universitet

som gör anspråk på att vara internationellt måste ha kurser och handledning i språk, menar Rhonwen Bowen, universitetslektor i engelska, som utsetts till föreståndare för enheten.

Både kurser och handledning är mycket uppskattade. Men de är inte alltid så lätta att hitta, påpekar Rhonwen Bowen.

– Inte minst vid kursstart är det viktigt att, på ett odramatiskt sätt, visa att det finns språkhjälp för den som behöver. Att all verksamhet nu samlas i en enhet, med en enda kontaktperson och en enda adress samt så småningom en webbsida, kommer att underlätta både för studenter och anställda.

»Att handledningen kommer att kunna forskningsanknytas ser vi som ytterligare en fördel.«

BRITT-MARIE APELGREN

ENHETEN ÄR FÖRLAGD till Utbildningsvetenskapliga fakulteten.

– Det passar väldigt bra, menar Britt-Marie Apelgren. Skolverkets alla nationella språkprov utformas här, liksom högskoleprovets läsförståelseprov i engelska, och här finns också språkdidaktisk forskning. Att handledningen kommer att kunna forskningsanknytas ser vi därför som ytterligare en fördel med omorganisationen. Men det är viktigt att påpeka att enheten är universitetsgemensam, trots att den ligger vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten, och

att det är lärare från olika institutioner vid universitetet, precis som nu, som kommer att handleda och ansvara för kurser.

Tanken är också att man så småningom ska utveckla olika samarbeten både inom och utanför Göteborgs universitet.

– Utbildningsnämnden ska ta fram strategier för enheten under våren. Fram till dess rullar pågående verksamheter på som vanligt. Förhoppningsvis kommer språkenheten igång i enlighet med uppdraget nästa läsår, förklarar Rhonwen Bowen.

Hon har nyligen kommit tillbaka från en nationell konferens med språkhandledare i Stockholm.

– Skilda lärosäten har organiserat sitt språkstöd på lite olika sätt. Men jag tror att Göteborgs universitets lösning, där kurser och handledning samlas på samma ställe, är väldigt bra.

TEXT: EVA LUNDRÉN
FOTO: JOHAN WINGBORG

ENHETEN FÖR AKADEMISKT SPRÅK

Enheten inrättades den 1 oktober och är förlagd till Utbildningsvetenskapliga fakulteten. Föreståndare är Rhonwen Bowen. Enheten ska samla alla universitetets resurser för handledning och kurser i svenska och engelska, både för studenter, lärare och annan personal. Exakt hur enheten kommer att arbeta är inte fastställt ännu men verksamheten väntas komma igång nästa läsår.

Nedlagda kurser i svenska

Vad kommer att hända med de förberedande kurserna i svenska för utländska studenter? Sedan i höstas är de inställda eftersom institutionen för svenska språket inte längre har råd.

VARJE ÅR LÄSER drygt trettio utländska studenter svenska under två terminer vid institutionen för svenska språket. De som klarar kurserna har goda chanser att bli godkända på Tisusprovet, test i svenska för universitets- och högskolestudier. Det ger i sin tur behörighet att läsa vidare vid svenska lärosäten.

Kurserna är resurskrävande. Dels måste institutionen anordna inträdesprov eftersom kurserna kräver grundläggande kunskaper i svenska. Dels är de undervisningstunga med mycket fokus på språkträning.

– Ett skäl till nedläggningen är att institutionen fått minskat uppdrag, förklarar prefekt Lena Rogström. Men dessutom kommer språkpengen, som gett språken lite mer i anslag, successivt att försvinna. Eftersom vi också startat en ny utbildning, språkkonsultprogrammet, måste något annat bort.

Vision 2020 uppmanar kompletta miljöer och forskningsanknutna kurser. Det är detta institutionen tagit fasta på i sin prioritering. Men visionen betonar också vikten av ökad internationalisering.

– Vi klarar inte av att leva upp till alla dessa

»Ett skäl till nedläggningen är att institutionen fått minskat uppdrag.«

LENA ROGSTRÖM

mål. Som så ofta annars är det de mest utsatta grupperna som får stå tillbaka, förklarar universitetsadjunkt Camilla Håkansson.

Institutionen menar också att de förberedande kurserna borde vara hela universitetets ansvar.

– Dessa studenter kommer ju knappast att läsa vidare hos oss utan fortsätta vid andra GU-institutioner, Chalmers eller något annat lärosäte, menar Camilla Håkansson.

Göteborgs universitet förlorar nu också rätten att arrangera Tisustestet.

– GU blir det enda större lärosätet i Sverige som inte ger testet vilket känns tråkigt, påpekar Lena Rogström. Kurserna är mycket populära och ger Göteborgs universitet ett gott rykte bland utländska studenter. Om det inte går att hitta en annan finansiering och kurserna därför försvinner permanent, kommer dessa studenter att söka sig någon annanstans; Göteborgs universitet blir då fattigare på internationella inslag i utbildningarna.

GU i testprojekt om e-material

En riktig skattgömma! Så säger Gustav Bertilsson Uleberg om allt det material som GU publicerat genom åren, som avhandlingar, artiklar, myndighetspublikationer och andra dokument.

Nu pågår tester om hur e-material på smidigast möjliga sätt ska kunna skickas till Kungliga biblioteket.

SVERIGE ÄR ganska unikt genom sin lag om pliktleverans från år 1661. Lagen innebär att exemplar av allt tryckt material ska skickas för arkivering till Kungliga biblioteket.

– Det handlar om att bevara vårt kulturarv, förklarar Gustav Bertilsson Uleberg, utredare vid GU. Men idag är 98 procent av världens information digital. Det är ju så otroligt lätt att trycka på delete-tangenten att hela vår nutida kultur riskerar försvinna om ingenting görs. Det är förklaringen till att en ny lag kom till den 1 juli 2012 om e-pliktleverans.

Gustav Bertilsson Uleberg

I första vändan handlar arbetet om att samla in material i Sverige, först därefter om att också göra det tillgängligt.

En svårighet är att överhuvudtaget ta reda på hur mycket information som finns där ute och utmaningen är att göra en rimlig insamling.

LAGEN KOMMER att gälla fullt ut från och med 2015. Fram till dess pågår en testperiod där ett 15-tal myndigheter valts ut, bland dem Göteborgs universitet.

– Vi har lyckligtvis redan databasen GUPEA där avhandlingar och annat forskningsmaterial publiceras, tillsammans med metadata som författare, datum, nätadress, utgivare, språk och liknande, berättar Gustav Bertilsson Uleberg. Men universitetet publicerar förstås även en massa annat, som rapporter och utredningar, som vi inte vet

format och omfång på eller ens alltid är säkra på var de finns. Ett antagande är att principen för arbetet med e-pliktleveranser blir "learning by doing". Exempelvis får en manuell hantering ske inledningsvis för att lägga in alla uppgifter, men på sikt bör kanske så mycket som möjligt automatiseras.

En arbetsgrupp har nu bildats som också kommer att samarbeta med andra testleverantörer, främst Karolinska Institutet.

– Det är ett universitets ansvar att underlätta för framtidens forskare, därför måste katalogiseringen ske på ett så enkelt sätt som möjligt. Allt det här är ju nytt, inte bara för oss cirka 60 testleverantörer utan också för Kungliga biblioteket. Så nästa år blir spännande, det blir stora teståret då rutinerna ska sättas och allt ska börja fungera, berättar Gustav Bertilsson Uleberg.

**EVA LUNDRÉN
ALLAN ERIKSSON**

Nytt fartyg i hamn

Det blev varvet Nauta Shiprepair Yard S.A. i Gdynia som fick det prestigefulla uppdraget att bygga Göteborgs universitets nya forskningsfartyg. Så här kommer fartyget att se ut, enligt en bild producerad av varvet.

Global Week 2013 är över med ett 30-tal öppna program- punkter och rekordmånga utländska besökare. Läs mer och se filmer på: www.globalweek.gu.se.

Rapporter från världens alla hörn

Världen är faktiskt bättre än vad många tror

Att tänka fritt är stort men att tänka nytt är större, menar Sidas generaldirektör Charlotte Petri Gornitzka. Den 11 november inledde hon årets Global Week med att berätta att världen faktiskt är bättre än vad många av oss tror.

DE FLESTA SVENSKAR har en föråldrad bild av tillståndet i världen, förklarade Charlotte Petri Gornitzka som höll årets Annual Lecture on Global Collaboration i Göteborgs universitets aula, Vasaparken.

– Medellivslängden för världens befolkning är idag cirka 71 år. Unga kvinnor går i genomsnitt 7 år i skolan, 84 procent av världens vuxna kan läsa och bland Afrikas en miljard människor har cirka 800 miljoner mobiltelefon. Tillståndet i världen är bättre än många tror, vi är mer sammankopplade med varandra och samverkar mer än någonsin.

Men fortfarande finns också ett stort lidande i världen. Av jordens cirka 7 miljarder människor lever exempelvis 1 miljard i extrem fattigdom. Men det är ett armod som beräknas kunna utrotas senast 2030, berättade Charlotte Petri Gornitzka.

– Att vi har en riktig bild av hur världen faktiskt ser ut är betydelsefullt, bland annat för att vi annars riskerar missa potentiella handelspartner. Men också för att vi svenska skattebetalare faktiskt medverkat

till en bättre värld, inte minst genom det arbete Sida gör.

Men bistånd är inte längre det viktigaste sättet att öka välståndet i olika utvecklingsländer.

– Biståndet från den rika världen till den fattiga var år 2011 cirka 126 miljarder US dollar. Det kanske låter mycket men utgör bara 10 procent av pengaflödet till utvecklingsländerna. Utländska investeringar samt transfereringar, där människor från fattiga länder arbetar i den rika världen och skickar hem pengar, står idag för övriga 90 procent.

Charlotte Petri Gornitzka passade också på att berätta om vad svenskt bistånd bland annat gått till.

– Under 2011 fick exempelvis 1,5 miljoner människor tillgång till dricksvatten, 2,8 miljoner nödlidande fick matbistånd, 30 miljoner barn fick A-vitamintillskott och 43 000 förlossningar kunde utföras på vårdinrättningar istället för i hemmet – och allt detta bara under ett enda år.

År 2050 beräknas jorden befolkas av 9–10 miljarder människor.

– Jag vill utmana särskilt er studenter att göra vad ni kan för att världen ska bli bättre. Ett sätt kan vara att utnyttja Sidas stipendier och göra fältstudier i andra länder, uppmanade Charlotte Petri Gornitzka.

FOTO: ALLAN ERIKSSON

Svante Weyler om livet i Ngouedi

Hur ska man förstå livet i en afrikansk by? Det ville Svante Weyler ta reda på. Så han åkte till en liten by i Kongo som grundats av svenska missionärer. Men han lärde sig lika mycket om sig själv och Sverige.

Svante Weyler var en av huvudtalarna under Global Week.

FÖRFATTAREN OCH journalisten Svante Weyler reste 2001 till byn Ngouedi i Kongo-Brazzaville. Han förvånades över att landet är så fattigt trots öppnbara rikedomar. Under fyra år återvände han flera gånger till landet och dessa tre enmånaders vistelser skildrar han i reportageboken *Ett hus i Ngouedi. Tre resor och en berättelse* (2006).

FOTO: ALLAN ERIKSSON

– Jag har alltid varit intresserad av Afrika, men visste ingenting om kontinenten. Hur ser det afrikanska samhället ut och hur levs livet? Är mediebilden sann, att Afrika är en plats där människor dör? Alla minns den katastrofala hungerkatastrofen i Etiopien på 80-talet, då en sprucken jordyta hamnade på DN:s förstasida.

Första gången reste han med sin gode vän, författaren Lennart Hagefors, som tillbringade sina barndomsår i den före detta franska kolonin. Två år senare återvände han till byn Ngouedi men den här gången utan bil.

– Byborna hade aldrig tidigare sett en ”viting” utan bil. Det var något mycket märkligt. Jag delade byns liv under en hel månad: jag gick till fälten på morgonen, rensade bananplantor och var i skolan. Jag bombarderade alla med frågor. De fick så småningom stort förtroende för mig.

– **DET VAR EN** extremt givande intellektuell upplevelse. Det gick ganska bra att förstå byn eftersom det var ett stillastående samhälle: man gick till fälten på morgonen och återvände på

kvällen med det som man skördade.

Weyler påpekar att Kongo-Brazzaville i flera avseenden är motsatsen till Sverige: vårt samhälle präglas av förutsägbarhet och genomskådlighet medan det centralafrikanska samhället till stor del bygger på misstro mot alla som inte är en del av byns närmaste gemenskap. Synen på familjen är helt annorlunda.

I SLUTET AV föreläsningen ger Svante Weyler sin syn på varför den politiska utvecklingen går så trögt i delar av Afrika.

– Vi har haft 200–300 år på oss att bygga upp våra demokratiska institutioner och det har resulterat i en stabil politisk struktur, om än inte ohotad. Att köra historien baklänges går inte.

FOTO: ALLAN ERIKSSON

Afrikanska språk vann publikens röst

Det var fullt både i foajén och på övervåningen på Sprängkullsgatan 19. Science slam är att presentera sin forskning på ett intresseväckande, och även gärna roligt sätt, på under 3 minuter.

Fem forskare hade ställt upp. Julia Forsberg, doktorand i lingvistik, höll en presentation om hur missbruk av heroin påverkar talet och Deborah Fronko analyserade en pjäs av Carin Mannheimer utifrån Julia Kristevas filosofi. Diana Cervantes berättade om stamceller och tjocktarmscancer och Jason Chien jämförde människans hjärna med hjärnan hos en mask.

Vinnare blev lingvisten Laura Downing som berättade att 2 000 av världens 6 000 språk finns i Afrika. Under föredraget gav hon flera exempel på de märkliga klickljuden som kännetecknar koishanspråken i södra Afrika. Men främst har hon ägnat sig åt bantuspråk.

En utmaning var att hålla presentationen på exakt 3 minuter, förklarade Laura Downing.

- Jag hittade ett tidtagarur på nätet och sedan tränade jag flera gånger. Science slam är en fantastisk bra idé, alla borde prova det. Det är väldigt nyttigt att försöka förklara sin forskning på ett så lättfattligt sätt som möjligt.

Heart of Sky, Heart of Earth

- **Starka ekonomiska intressen** har stor inverkan på miljön och på minoriteter världen över, säger Anna-Karin Larsson, ansvarig för evenemangskommittén i Utrikespolitiska föreningen. I filmen *Heart of Sky, Heart of Earth* berättar sex mayaindianer om kampen mot multinationella företag och rätten att leva traditionellt. Deras förutsättningar att leva med sin kultur har förändrats och försämrats.

Filmen skildrar hur multinationella bolag har fällt regnskog och hur miljön påverkas. Här beskrivs guldgruvornas negativa inverkan på vattenförsörjningen för de boende i områdena. Gruvdammet smutsar ner deras luft. I sin kamp möts mayaindianerna av hårt motstånd.

Tyskland världsbäst på förnyelsebar energi

Är det för att det blåser så mycket i Tyskland som man där satsar på vindkraft? Eller är det för att landet ständigt badar i solljus som man investerar mer i solceller än på flesta andra håll?

De frågorna ställde Robert Henry Cox, professor i statsvetenskap vid University of South Carolina. För att få svar visade han upp en värmekarta över USA och Tyskland.

- De soligaste områdena i USA är södra Kalifornien och Arizona, där det också finns mycket teknikutveckling. Så det borde väl vara optimalt för olika satsningar på solenergi? Men Tyskland? Faktum är att till och med Alaska får mer sol, trots att staten ligger så långt norrut, eftersom molnheten där är lägre än i centrala Europa.

En förklaring är att den tyska industrin i hög grad har konkurrerats ut av billiga produkter från bland annat Kina. Det gör att pressen blivit allt större på att istället satsa på teknikutveckling, inte minst inom området hållbarhet.

- Allt detta, i kombination med att Tyskland har ett av Europas äldsta och mest framgångsrika gröna partier, har gjort att 86 procent av tyskarna stöder fortsatta satsningar på förnyelsebar energi och 71 procent anser att klimatförändringen är den viktigaste miljöfrågan idag.

FOTO: NEWSØRESUND.

Kärlek på 29 språk

Hur översätter man "Jag älskar dig" till franska, bulgariska och nepalesiska? Det kan Aarne Ranta och hans forskargrupp svara på.

Lösningen heter grammatical framework.

- Olika språk fungerar på skilda sätt, konstaterade Aarne Ranta, professor vid institu-

tionen för data- och informationsteknik, när han, tillsammans med tre medarbetare, berättade om sitt översättningsprojekt.

- Ta meningen "Jag älskar dig". På svenska visar formen "dig" vem som är objekt. På exempelvis kinesiska däremot böjs inte orden utan det är ordföljden, subjekt-verb-objekt, som talar om vem som älskar vem.

Engelskans "I love you" kan på svenska översättas med både "Jag älskar dig" och "Jag älskar er".

Grammatical framework handlar om att analysera varje mening morfologiskt, grammatiskt och semantiskt.

FOTO: HELENA SVENSSON

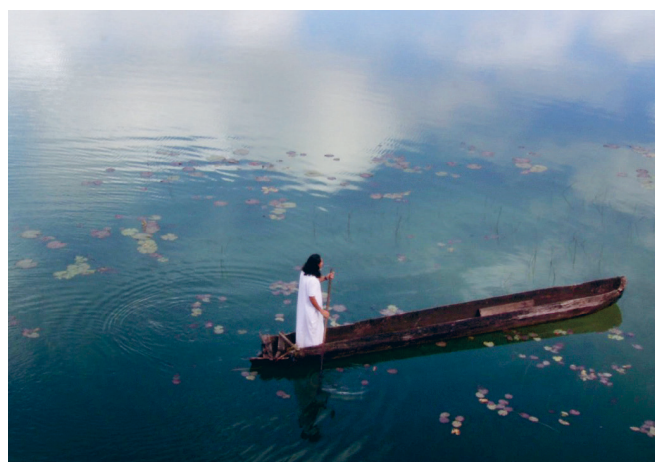
Kollegor lär av varandra

- **Ett jättebra tillfälle** att nätverka och träffa nya människor! Så säger David Myatt från Keele University i Staffordshire, England, som är en av ett sextiotal kollegor från andra länder som besökt Göteborgs universitet under Global Week.

I år hade Sahlgrenska akademien gjort en särskild satsning för en grupp på cirka 25 personer från främst europeiska lärosäten.

- Arrangemanget och programmet har varit fantastiskt! Det ligger ett stort arbete bakom ett besök som detta, det vet jag av egen erfarenhet; på Keele University har vi haft internationella besök från bland annat Ryssland och Saudiarabien. Global Gala, en fest på Skansen Kronan i torsdags, var en verklig överraskning med dansare, gosskör och svensk mat. Jag hade väldigt roligt.

FOTO: PRESSBILD, ERIC BLACK

Inte rädd för dumma frågor

Murray, Kentucky, USA - en småstad med endast 15 000 invånare - men i gengäld hundratalet kyrkor.

Här växte Marcia Grimes upp och som ung ville hon bara bort.

Men idag känner hon viss tacksamhet över sin fria barndom, långt från storstadsstressen, utan andra bekymmer än ormar och heta sommarkvarnar.

Hon är ny docent i statsvetenskap.

AVEN OM MURRAY är en liten stad har den ändå ett universitet. Där var Marcia Grimes pappa, med ursprung i Massachusetts, professor. Hennes mamma, som var sjuksköterska, var ännu mer udda: från Orsa i Dalarna.

– Det finns cirka hundra kyrkor i staden och en mängd olika församlingar. Vi hörde till de få som inte var troende och vid enstaka tillfällen kallades vi till och med för hedningar. Men jag var bra på idrott och det vägde väl upp en del.

Marcia Grimes tar emot i sitt rum på statsvetenskapliga institutionen. Hon har fullt upp med studentmöten, undervisning samt forskning. En student sticker in huvudet och frågar när nästa seminarium är och en kollega ringer för att påminna om ett möte klockan fem. Men att hon skulle hamna på statsvetenskapliga institutionen på Sprängkullsgatan 19 var inte särskilt självklart, berättar hon.

– I USA studerade jag socialantropologi och Latinamerikakunskap. Efter min kandidatexamen flyttade jag till Ecuador och arbetade där som engelsklärare i två år. Trots att jag bodde i ett fint kvarter var vägarna knaggliga, telefonen fungerade dåligt och vatten i kranarna fanns bara var tredje dag. När jag frågade varför det var så svarade folk att vattnet stals av stora tankbilar och att chaufförerna ibland helt enkelt sålde det vidare, istället för att leverera till

hushållen. ”Varför går ni inte till polisen?” undrade jag, och då tyckte folk att jag var gulligt naiv.

NÄR MARCIA GRIMES sedan fortsatte med masterstudier i Latinamerikakunskap i USA blev hon irriterad över att så mycket diskussion handlade om hur väl de demokratiska partierna i Latinamerika fungerar eller huruvida de är personcentrerade eller ideologiskt styrda, saker som inte spelar så stor roll i åtminstone Ecuador.

– Jag tyckte att man istället skulle koncentrera sig på konkreta problem, som korruption och klientelism, alltså när människor exempelvis lovar rösta på en viss kandidat för att få något i utbyte, som ett nytt jobb eller tillgång till ett välfärdsprogram.

Marcia Grimes fick tidigt en hel del erfarenhet av Sverige. Dels tillbringade hon flera somrar hos släktingar här, dels var hon utbytesstudent i Lund i början av 1990-talet. Men då tyckte hon att det var ganska svårt att komma in i det svenska samhället.

– Jag träffade min man i USA, men han är uppvuxen i Sverige och plötsligt fick han jobb i Göteborg. Så vi flyttade hit och denna

gång gick allt så lätt. På arbetsförmedlingen fick jag veta att Centrum för forskning om offentlig sektor sökte en forskarassistent och fjorton dagar senare hade jag jobb.

BLAND ANNAT LÄRDE SIG Marcia Grimes att ställa dumma frågor.

– Eftersom min mamma var svensk hade jag inga problem med vardagsspråket. Men jag kunde inte skriva och exempelvis ironier begrep jag inte alls. Men det är faktiskt gan-

ska skönt att inte alltid förstå allt och kunna fråga, lite som ett barn. Jag upplevde något liknande när jag för fyra år sedan forskade i Honduras, El Salvador och Panama. Först var jag irriterad över allt som var nytt och krångligt, men efter en vecka hände något nästan fysiskt med mig. Jag hittade tillbaka till känslan av att inte behöva ha så mycket koll, jag kunde flyta med ändå. Att ha kunskap om hur något fungerar i ett samhälle är förstås väldigt praktiskt men innebär också

en begränsning. Man börjar tro att det som ligger bortom det väldigt bekanta är farligt eller fel, därför är det viktigt att ibland byta tryggheten mot något helt annorlunda.

Det var Bo Rothstein och Sören Holmberg som ledde in Marcia Grimes på det forskningsspår som väckt intresset för statsvetenskap många år tidigare: korruption.

FÖR KORRUPTION ställer till med mer elände än man kanske kan tro. Människor som bor

i korrupta länder är över lag mindre lyckliga och har exempelvis betydligt kortare livslängd än befolkningen i mindre korrupta samhällen, berättar Marcia Grimes.

– Korruption är dessutom väldigt svårt att ändra på. Även om de flesta inser att ett korrupt samhälle är dåligt är det komplicerat att bygga upp en stor organisation som fungerar väl. Det är som ett knytkalas: om någon kommer tomhänt märks det genast. Men ju större knytkalaset är desto

högre är risken att folk smiter in som inte bidrar med något alls, och om andra inte tar med något, varför ska jag då göra det? Så frågan är egentligen inte varför korruption finns utan varför somliga länder, exempelvis i Skandinavien, är så lite korrupta. Utvecklingen här skedde under en relativt kort period vid mitten av 1800-talet, innan länderna blivit demokratiska, och förhoppningsvis är inte bristande demokrati en förutsättning för arbete mot korruption. Ett demokratiskt land som lyckats minska korruptionen är exempelvis Sydkorea. Men vad den nordiska utvecklingen beror på vet vi inte riktigt.

DET MARCIA GRIMES bland annat studerar är hur civilsamhället i olika delar av världen kan motverka korruption.

– För att civilsamhället ska kunna agera starkt måste tre villkor vara uppfyllda: fria medier, transparent stat och hög grad av politisk konkurrens. I andra fall är det svårt för civila organisationer att påverka makten, även om det kan gå. Somliga länder har inrättat antikorrupsionsmyndigheter men det verkar inte fungera särskilt bra. För ironiskt nog har de mest korrupta länderna ofta den starkaste anti-korrupsionslagstiftningen.

Ett projekt som Marcia Grimes är engagerad i visar att andelen kvinnliga politiker i ett parlament är starkt korrelerat till liten grad av korruption.

– De flesta studier har gjorts på statlig nivå. Men tillsammans med Lena Wängnerud har jag gjort en undersökning av Mexiko som visar samma sak: i kommuner med många kvinnliga politiker finns betydligt mindre korruption.

Är kvinnor alltså hederligare än män? Riktigt så enkelt är det inte, menar Marcia Grimes.

– Snarare handlar det nog om att när nya grupper kommer in i politiken skapas möjligheter till förändring. Fler kvinnliga politiker kan också vara en konsekvens av allmän politisk utveckling.

DET FINNS INGET ENKELT sätt att åtgärda korruption som gäller oavsett land eller kultur, påpekar Marcia Grimes.

– Men att komma till rätta med korruptionen är en viktig del för att uppnå också annat. När jag exempelvis arbetade i Ecuador jobbade flera av mina studenter extra som gymnasielärare. Det hände ganska ofta att de inte fick betalt och det berodde inte på brist på pengar. Istället försvann bara pengarna någon annanstans.

Marcia Grimes har nu bott i Sverige i 15 år. När jag frågar om hon känner sig mest som svensk eller som amerikan vet hon inte riktigt vad hon ska svara.

– För mig är det nog inte så viktigt. Men jag har ganska svenska ideal. Jag kan inte förstå människor som vill lägga sig i hur andra lever sina liv, så länge inte någon kommer till skada. Och jag gillar kollektiva lösningar, exempelvis att betala skatt för att

»Att jobba ihop med studenter från andra kulturer kan vara svårt men är just därför värt att göra.«

”

de som har det svårt ska få det bättre. Men även om jag kommer från ett litet samhälle i amerikanska södern, där det exempelvis är helt accepterat att tro på intelligent design, anser jag inte att amerikaner är så konservativa som svenskar ofta tror. Visst finns det mycket motstånd mot exempelvis sjukvårdsreformen men det beror bland annat på tekniska problem som fortfarande irriterar. I USA blir debatten också lätt förvirrad eftersom många mediekanaler sympatiserar med något politiskt parti och därför ger väldigt vinklade och motstridiga bilder.

FÖRUTOM FORSKARE är Marcia Grimes också lärare på masterprogrammet international administration and global governance med studenter från bland annat flera utvecklingsländer.

– Att jobba ihop med studenter från andra kulturer kan vara svårt men är just därför värt att göra. Trots att vi inte vill det så har vi alla en massa idéer i huvudet om hur andra är och det gäller att inte vara för fördömande vare sig mot andra eller mot sig själv. Om vi istället lär oss bli medvetna om dessa fördomar och skratta åt oss själva, kanske vi kan komma någon vart.

Det är den insikten som fått Marcia Grimes att, efter alla år, börja uppskatta

MARCIA GRIMES

AKTUELL: Nybliven docent vid statsvetenskapliga institutionen.

ARBETAR MED: Studierektor för masterprogrammet International administration and global governance, korruptionsforskning vid Quality of Government-institutet samt lärare.

BOR: I Majorna.

FAMILJ: Maken David Storek.

SENAST LÄSTA BOK: *Things fall apart* av Chinua Achebe.

FAVORITMAT: Vegetariskt, förutom rödbetor.

INTRESSEN: Squash och annan träning, vandring och träning med många fikapausar.

uppväxten i lilla småstaden Murray.

– Jag tyckte att människorna där var inskränkta; rasism och homofobi var exempelvis vanligt. Men samtidigt inser jag att jag är privilegierad. När jag var barn besökte jag, förutom Sverige, också Frankrike, Spanien och Österrike eftersom min pappa hade sommarkurser där. I min hemstad finns människor som aldrig rest särskilt långt eller mött annorlunda idéer, hur ska de då förstå andras sätt att tänka? Och det finns mycket generositet och vänlighet i den amerikanska södern också.

KENTUCKY KALLAS IBLAND ”The bluegrass state”. Bluegrass är inte bara ett gräs utan också en sorts folkmusik.

– Jag spelade fiol som barn men just bluegrass brydde jag mig aldrig om. Men till och med det har jag börjat uppskatta på senare år. Jag gillar också svensk folkmusik, det sitter väl i genererna om man har en mamma från Orsa. Det finns en kursgård här nedanför där man kan spela folkmusik på fredagskvällar. Men det kolliderar med squashen.

Förutom squash och löpning gillar Marcia Grimes att intala sig själv att hon syr.

– I en grannstad till Murray arrangeras varje år en nationell lapptäcksfestival och jag har länge samlat på mig olika sorters tyg för att börja sy själv. Det har inte riktigt blivit av ännu men någon gång får jag kanske tid för det med. För lapptäcken, liksom bluegrass, det är ju sydstatskultur.

TEXT: EVA LUNDGREN

FOTO: JOHAN WINGBORG

GU-orglar i USA-tävling

En av USA:s senaste orgeltävlingar gick av stapeln i slutet av september: Westfield Organ Competition. Ingen svensk deltog, varken som tävlande eller i juryn.

Ändå var Göteborgs universitet mitt i händelsernas centrum. De båda orglar som användes är nämligen byggda här, vid Göteborg Organ Art Center.

WESTFIELD CENTER vid Cornell University arrangerar regelbundet tävlingar för olika klaverinstrument. I år gjordes det tillsammans med Eastman School of Music, Rochester, New York. Det handlade om en orgeltävling med 12 deltagare från sju länder vars framföranden bedömdes av en internationell jury.

De orglar man spelade på var de två sista som GOArts orgelverkstad byggde innan verkstaden avvecklades år 2009.

– Den orgel som finns i Christ Church nära Eastman School är en kopia av ett instrument som finns i Dominikanerkyrkan i Vilnius, byggd år 1776 av Adam Gottlob Casparini. Och orgeln vid Cornell University är byggd i den berömda orgelbyggaren Arp Schnitgers stil, precis som orgeln i Örgryte nya kyrka, förklarar Paul Peeters, biträdande forskare vid GOArt.

ANNETTE RICHARDS, organist vid Cornell University, är den som varit drivande när det gäller orgelbyggnad där.

– Pipor och spelbord är gjorda här i Göteborg men mycket annat har tillverkats av ett amerikanskt orgelbyggeri. Annette anlidade också en helt vanlig snickare, som gjort köksskåp hemma hos henne, och som tyckte att det här kunde vara ett intressant projekt. Med hjälp av GOArts orgelforskare och orgelbyggare Munetaka Yokota, gjorde han ett helt fantastiskt jobb, trots att han aldrig sysslat med något liknande tidigare. Annette gjorde alltså på samma sätt som Arp Schnitger 300 år före henne: anlidade lokala hantverkare. Det är ett skäl till att orglar är lite olika beroende på var de byggts: Orgeln vid Cornell University, som är byggd efter den dokumenterade Schnitgerorgeln i Charlottenburgs slott i Berlin har en mer blandad stil än den renodlat nordtyska orgeln i Örgryte, som faktiskt ägs av Göteborgs universitet. Den är baserad på Schnitgerorglarna i Hamburg

FOTO: NY © ANDY OLENIK, FOTOWERKS LTD.

Orgeln i Christ Church, Rochester, är byggd av GOArt.

Paul Peeters

»En respekt för gångna tiders estetiska val har därmed vuxit fram, och berikar vårt kulturarv.«

Jacobikyrka och domkyrkan i Lübeck. Ingen av dessa båda ursprungliga orglar finns dock kvar.

Men varför ska man överhuvudtaget bygga instrument enligt flera hundra år gamla metoder?

– Ja, det kan man undra, medger Paul Peeters. Länge var det traditioner från sent 1800- och tidigt 1900-tal som dominerade musikundervisningen. Men under 1960-talet började den

så kallade HIP-rörelsen, historically informed performance practice, som också fick genomslag i USA. Man började inse att instrumentet sätter gränser för vad som kan göras, exempelvis hur snabbt man kan spela eller vilken fingersättning som är lämplig. Det är inte fel att spela Bach på ett instrument från 2000-talet. Men den som vill förstå hur Bach själv tänkte sig sina verk måste välja instrument som liknar dem som fanns på hans tid.

En respekt för gångna tiders estetiska val har därmed vuxit fram, och berikar nu vår musikkultur.

Orgeltävlingen har rönt stor uppmärksamhet i USA.

Och orgelbyggandet har lett till ny kunskap som man knappast kunnat få på annat sätt. Varför fick exempelvis den legering av bly och tenn som piporna görs av, ofta svalna på en bädd av sand?

– Bly är egentligen ganska mjukt, men sanden gör att den hårdas under avkylningen, förklarar Paul Peeters. EU har ju drivit igenom allt hårdare restriktioner när det gäller bly i elektronik, vilket säkert är bra. Men vi arbetar för att dessa regler inte ska gälla orgelpipor, som ju knappast slits och slängs, utan förväntas hålla i sekel. Det tog oss exempelvis två år att forska kring sandgjutning och sedan kunna tillverka sådana pipor. Det finns orgelpipor från 1400-talet kvar som har hög blyhalt: efter 600 år är de fortfarande perfekta. Tala om hållbarhet!

Den metod GOArt använt, att lära genom att bygga, kan tjäna som exempel också för annan konstnärlig forskning, påpekar Paul Peeters och visar upp en artikel som nyligen publicerats om GOArts forskning i en internationell antologi om konstnärlig forskning.

– Vi är numera en del av Högskolan för scen och musik och vår forskning används nu inom utbildningen.

Även om GOArt inte längre bygger orglar pågår annan slags forskning för fullt. Exempelvis EU-samarbetet *The collapse project* som handlar om korrosion i orgelpipor. Ett annat projekt undersöker hur klimatförändringarna kan leda till mögel i kyrkor och därmed också i orglar.

– Och tillsammans med flera stift inom Svenska kyrkan håller vi på med en orgelinventering. Inom ramen för våra stora forsknings- och dokumentationsprojekt tar uppemot 50 mått på varje pipa och eftersom orglar kan ha så många som 3 000–4 000 pipor innebär det ganska mycket arbete.

Men hur var det nu med orgeltävlingen, vem vann?

– Både första och tredje pris gick till amerikaner: Malcolm Matthews och Dexter Kennedy. Men på andra plats kom japanskan Atsuko Takano. Och om tre år är det dags för en ny tävling, berättar Paul Peeters.

EVA LUNDGREN

Framåt för undervisning JÄU-UPP-och-ner

Flipped classroom, det upp-och-nedvända klassrummet, är en alltmer populär pedagogisk metod. Men på Göteborgs universitet är det få som använder sig av den.

JOHAN MAGNUSSON, föreståndare och lärare på Centrum för affärssystem på Handelshögskolan, bestämde att han skulle prova på flipped classroom under höstterminen.

– Jag hade varit nyfiken på metoden ett tag och såg en chans att prova den i en av mina undervisningsgrupper. Där är de bara 8–9 studenter och sugna på att diskutera, säger han.

Han började med att spela in sina egna föreläsningar som han höll för vårens masterstudenter i redovisning och lade sedan ut materialet på lärplattformen GUL och via iTunes university. När hösten startade återanvände han de redan inspelade föreläsningarna för att använda tiden i klassrummet mer effektivt. Han frågade studenterna om de var intresserade av att testa en ny pedagogisk metod och förklarade att han ville att de skulle kolla igenom inspelade föreläsningar före lektionen, för att sedan använda tiden i skolan till att diskutera, fördjupa och bredda frågeställningarna från föreläsningen.

- STUDENTERNA VAR sugna och det var bara att köra. Det blev ett otroligt resultat. Den nivå av förståelse som vi har nått under kursen har jag inte sett tidigare. De har kommit mycket längre kunskapsmässigt än tidigare grupper i samma kurs, säger han.

Teorin bakom flipped classroom är egentligen enkel. Genom att studenterna tittar

»Jag skulle kunna betala för att få uppleva de diskussioner som vi har haft.«

JOHAN MAGNUSSON

”

på inspelade föreläsningar i förväg ska tiden på lektionen kunna användas till fördjupande diskussioner mellan lärare och studenter. Fördelarna är många. Studenterna kan exempelvis titta på föreläsningarna flera gånger, eller se om delar de inte förstår för att sedan komma till skolan med nya frågeställningar och fördjupande resonemang.

– Det har känts jättekul för lektionerna har varit så givande även för mig. Vi har modellutvecklat tillsammans. Det har gett mig otroligt mycket i min egen forskning. Jag skulle kunna betala för att få uppleva de diskussioner vi har haft, säger Johan Magnusson.

HAN SÄGER ATT framgångskonceptet är diskussionslystna studenter och en lagom stor grupp, upp till 15 personer.

– Hade jag fler studenter skulle jag dela upp hela gruppen i mindre grupper. Om det är för många studenter hämmar det diskussionen, säger han.

Men Johan Magnusson är tåmligen unik på Göteborgs universitet med att använda metoden. Det tror i alla fall Bengt Petersson, chef för enheten för pedagogisk utveckling och interaktivt lärande, PIL, på universitetet.

- VI DISKUTERAR flipped classroom i positiva ordalag inom PIL och hoppas att fler ser de pedagogiska möjligheterna med detta, säger han.

Samtidigt säger Bengt Petersson att det inte har genomförts speciell utbildning för personalen i metoden.

– Ansvar för att utveckla undervisningen ligger på institutionerna. Den nya gruppen utbildningsansvariga kan vara en grupp som för fram frågan till

lärare och studierektorer på sina respektive institutioner, och återkopplar till oss om intresse finns bland lärarna, säger han.

LENA DAFGÅRD, pedagogisk utvecklare på PIL-enheten, är också positiv till metoden som sådan, men har även sett exempel på när den fungerar sämre.

– Det var en lärare som använde sig av flera korta filmsnuttar i kombination med 2–4 frågor med faktakontroll vilket tog bort möjligheten att se sammanhang. Det är viktigt är att man inte bara ställer frågor som kan liknas vid instuderingsfrågor, som man använde förr. Det blev snuttifierad kunskap, säger hon.

Johan Magnusson känner till att han är relativt ensam med att använda flipped classroom i praktiken.

– Vi är bra på våra ämnen och våra forskningsfält på universitetet, men generellt är vi sämre på pedagogiskt nytänkande, säger han.

TEXT: MATHILDA ANDERSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG

FLIPPED CLASSROOM

En pedagogisk metod som till viss del låter lärarens föreläsningar i undervisningssalen byta plats med studenternas arbete hemma. Den information som läraren vill förmedla genom föreläsningar eller genomgångar tillgodoser sig studenten utanför den lärarledda tiden medan tiden med läraren ägnas åt bearbetning, fördjupning och diskussioner.

Källa: *Flipped classroom*, Natur & Kultur, 2013

FOTO: PRIVAT

Daniel Barker är först i Sverige med en bok om flipped classroom. Han tycker att lärarens roll behöver förändras i grunden.

Han bytte perspektiv i klassrummet

När Daniel Barker var klar med sin utbildning och själv blev lärare, insåg han med tiden att det är studenterna som måste arbeta i skolan, inte bara han själv.

DET VAR PÅ EN konferens i samtal med några kollegor som Daniel Barker, författare till den nyutkomna boken *Flipped classroom*, insåg att det viktigaste i en undervisningssituation är vad studenterna gör, inte vad läraren åstadkommer.

– I tio år kom mina elever till skolan för att se mig arbeta. Men man lär sig inte av att enbart lyssna, man lär sig av att göra – och själva bearbetningen av kunskapen skulle göras utanför skolan utan handledning av lärare, säger han.

Daniel Barker insåg att han måste skifta perspektiven i klassrummet och helt enkelt låta eleverna se genomgångar och föreläsningar före lektionen för att sedan börja jobba med kunskapen i den lärarledda undervisningen.

Han började testa metoden i de gymnasieklasser han undervisade i och såg att eleverna gjorde stora framsteg kunskapsmässigt.

Daniel Barker tror att synen på lärarens roll behöver förändras i grunden och gå från att bara vara föreläsare till att handleda eleverna.

– Vi tror att en bra lärare är en bra föreläsare. Men vi måste förstå att exklusiviteten i det analoga mötet är borta. Det finns redan någon annan som förklarar det du tänkt säga och lagt ut det på nätet. Konkurrensen som föreläsande lärare utsätts för idag kommer att tvinga fram nya lärarroller, säger han.

Daniel Barker förklarar att redan idag är det så att studenter som läser naturvetenskapligt basår på universitetet hör av sig till honom och tackar för föreläsningarna de sett online och säger att de inte längre behöver gå på den ordinarie undervisningen.

– Detta är en utveckling som redan är här, säger han.

MATHILDA ANDERSSON

BIG DATA

ÅR 2000 BERÄKNADES OMKRING 25 PROCENT AV ALL INFORMATION I VÄRLDEN VARA DIGITAL. IDAG FINNS HELA 98 PROCENT AV VÄRLDENS SAMLADE INFORMATION PÅ NÄTET. DENNA ENORMA MÄNGD DATA, SOM STÄNDIGT VÄXER OCH DESSUTOM FINNS KVAR FÖR ALLTID, VÄNTAS FÖRÄNDRA FORSKNINGEN PÅ OLIKA SÄTT. DET KALLAS BIG DATA.

EN AV MÅNGA FORSKARE som använder stora datamängder är Björn Halleröd, professor i sociologi. Han forskar bland annat om barnfattigdom i utvecklingsländer, vilket innebär att han är med och bygger upp en databas med information som bland annat har samlats in av UNICEF om 3–4 miljoner barn.

På vilket sätt kommer big data att förändra forskningen, anser du?

– Big data gör det lättare att leta efter mönster, varav vissa är begripliga medan andra kanske bara beror på slumpen. Men big data har lett till att gränsen mellan medicin och sociologi håller på att suddas ut eftersom sambandet mellan miljö och genetik blir allt lättare att studera. Den som vill undersöka ett genuttryck kan exempelvis sortera bort sådant som yrke, inkomst och skolbetyg. Och tvärtom, vill man ta reda på varför somliga personer, som exempelvis har ökad genetisk risk för Alzheimers sjukdom, trots allt håller sig friska, kan man undersöka vilka sociala faktorer som verkar skyddande eller utlösande.

– Med big data blir det också lättare att se samband som man tidigare inte ens tänkt på och det kommer säkert att leda till helt nya forskningsområden.

Men det finns de som menar att med allt detta informationsflöde kommer forskarna att sluta bygga teorier och istället bara leta efter statistiska samband. Det som inte går att undersöka statistiskt skulle därmed bli ointressant.

– Det där tror jag inte på och i det fallet skiljer sig inte samhällsvetenskapen från andra forskningsområden. I jakten på Higgspartikeln genererades exempelvis enorma mängder data, det hade varit

omöjligt att orientera sig utan hjälp av teoretiska antaganden och tydliga hypoteser. Och det är meningslöst att samla på sig mängder med fakta om man inte har någon teori om vad man ska göra med det. Det utesluter dock inte att big data också kan vara teorigenererande; ser man ett oväntat mönster kan man bygga en teori kring det. Däremot finns etiska problem som behöver diskuteras noga.

Vilka då till exempel?

– Folk lämnar ju en massa information överallt, utan att egentligen vara medvetna om det. Vi har register över sjukvård, inkomster, utbildning och kriminalitet. Ska forskare få tillgång till allt detta trots att allmänheten inte gett sitt tillstånd? Det finns de som menar att svenska forskare inte bara har lov, utan till och med skyldighet, att använda informationen, eftersom Sverige har så lång tradition av folkbokföring och personnummer att det vore oetiskt att inte utnyttja det – men det måste ske på ett ansvarsfullt sätt som garanterar den enskildes integritet.

Men enligt personuppgiftslagen får väl en forskare inte sätta ihop register hur som helst, eller hur?

– Det stämmer och så ska det också vara. Man måste dock vara öppen för nya tekniska lösningar. Idag diskuteras till exempel så kallade federerade databaser. Det innebär att en forskare kan hämta information från exempelvis vård-, apoteks- och inkomstregister utan att skapa en ny fysisk databas. Allt material ligger kvar på sina ursprungliga platser men kan bearbetas i en gemensam statistisk analys. Forskaren får sina analyser men kommer aldrig åt de enskilda uppgifterna i registren.

Sedan den 1 december finns en ny lag som ger Karolinska Institutet möjlighet att fortsätta sitt projekt Lifegene, som innebär ett register över en halv miljon svenskars hälsa. Vad tycker du om det?

– Å ena sidan är integritetsskyddet oerhört viktigt. Dels måste både allmänheten

och andra uppgiftslämnare kunna lita på forskarna. Det finns annars en risk att folk slutar lämna information eller att exempelvis läkare avstår från att skriva in känsliga uppgifter i sjukjournalerna, eftersom de är osäkra på vad den ska användas till. Å andra sidan blir det problematiskt om forskare måste precisera exakt vad de vill och ha långtgående medgivanden från alla hundratusentals deltagare i en undersökning. Det är det som EU:s nya dataförordning som nyligen antagits av EU-parlamentet innebär. Mycket starka krav på precisa medgivanden är dock problematiska för forskningen och det finns en risk för dåliga forskningsdatabaser om vi redan från början måste ha bestämt exakt vad vill göra.

– Ett skäl till att det råder så stor oro kring forskares datainsamling är det så kallade Metropolitprojektet. Det var en undersökning av 15 000 barn födda i Stockholm år 1953 där forskare ställde samman information från en mängd källor, som förlossningsjournaler, folk- och bostadsräkningar, kriminalregister, uppgifter om sjukdagar och så vidare. År 1986 publicerade DN en artikel om hur dessa barn blivit granskade i hemlighet under 20 års tid och eftersom folk var så ovana vid stora dataundersökningar blossade en upprörd debatt upp. Den ledde till att alla personuppgifter raderades men också till strängare regler när det gäller den här typen av forskning.

– En journalist, som hade upprättat ett register på personer han tyckte var spännande, passade intressant nog på att anmäla sig själv till Datainspektionen för att få sitt eget fall prövat. Man slog då fast att journalisten hade rätt att samla information medan forskarna inte hade det. Det ironiska var att journalisten ju faktiskt ville komma åt vissa personer medan forskare aldrig intresserar sig för enskilda individer.

Den nya lagen gäller fram till den sista december 2015. Vad händer sedan?

– Det är något regeringens utredare Bengt Westerberg fått i uppdrag att undersöka. Hans förslag ska vara klart senast den 30 juni nästa år.

Björn Halleröd menar att big data kommer att leda till nya forskningsområden, där bland annat sociologi och medicin förenas.

»Men principen är ändå viktig: de som ställer upp på olika undersökningar ska veta att materialet bara ska användas för avpersonifierad forskning.«

”

hällena förhållanden i kombination med större insikter om människans genetiska förutsättningar visar att det helt enkelt inte är sant.

Du nämner att det snart kommer lagstiftning om registerforskning och big data. Hur pass viktigt är det?

– Tydliga lagar är absolut avgörande! Vi får aldrig hamna i den situationen att vi misstänks hålla på med något som inte är lagligt. Lagstiftningen måste vara både enkel och skarp, forskarens ansvar måste vara tydligt och det ska vara straffbart att identifiera enskilda personer i ett forskningsprojekt. Ingen som svarar på forskares frågor ska behöva vara orolig för den personliga integriteten.

**TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG**

BIG DATA

Så kallas all den information som modern teknik gör det möjligt att samla in och bevara för oöverskådlig framtid. Det handlar dels om webbtjänster som Google, Youtube, Twitter och Facebook men också om mobiler samt om all information handeln får om sina kunder. De uppgifter som finns i offentliga register och i omfattande surveyer kan också betraktas som big data. Ingen etablerad svensk översättning finns men ibland används uttrycket "stora datamängder".

Bengt Westerberg har fått i uppdrag av regeringen att ta fram underlag för en ny lag om registerforskning.

Också EU har antagit en ny dataresolution med syfte att förbättra skyddet för individers persondata och underlätta fri rörlighet för data inom EU. Förslaget har dock kritiserats eftersom det skulle omöjliggöra stora registerbaserade studier. Dels kräver lagen samtycke från samtliga medverkande i studien, dels kan alla deltagare när som helst begära utträde ur registret.

Björn Halleröd är professor i sociologi och forskar bland annat om barnfattigdom i utvecklingsländer. Han ingår också i det nybildade mångvetenskapliga centrum för äldreforskning vid Göteborgs universitet, AGECAP, som nyligen tilldelats 86 miljoner kronor av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

Du påpekar att forskare inte är intresserade av individer. Men ser du ingen risk alls att forskningsmaterial används på fel sätt?

– Jovisst. Ett exempel var när polisen år 2003 begärde ut blodprover från PKU-biobanken i Huddinge för att avslöja Anna Lindhs mördare. Sjukhuset kritiserades av Socialstyrelsen som menade att prover som ska användas för forskning aldrig får lämnas ut för andra syften. Samma resonemang kan man föra när det gäller Lifegene: för att ett projekt, där människor lämnar ut mängder med fakta om sig själva, ska vara etiskt försvarbart, är det absolut nödvändigt att ingen tveksamhet råder om att uppgifterna ska anonymiseras och bara användas i forskningen. Börjar vi rucka på det här ligger vi illa till.

Men de flesta människor har kanske inte så jätteallvarliga saker att dölja. Om polisen eller staten vill göra något viktigt, som att ta fast en mördare, kanske man ändå borde acceptera vissa brott mot integriteten?

– Visst kan det finnas situationer där avvägningen är svår. Men principen är ändå viktig: de som ställer upp på olika undersökningar ska veta att materialet bara ska

användas för avpersonifierad forskning. Att lämna ut PKU-data till polisen är något man aldrig borde få göra även om avvägningarna är svåra.

Men med modern teknik lämnar vi alla spår nästan överallt: när vi söker på internet och använder mobilen; moderna elektroniska nycklar håller till och med koll på när vi kommer och går från våra hem. Kan det inte vara farligt med all denna information?

– Det kan det säkert. Men det är knappast forskningen man ska oroa sig för. Nyligen kom exempelvis en nyhet om att polisen vill kunna avlyssna vanliga människors telefonsamtal och nätanvändning. Våra banker och matbutiker håller koll på oss och Facebook vet det mesta av vad vi gör. Men det verkar inte som att folk oroar sig så mycket för det.

– Och kunskapen i sig är knappast farlig, det handlar alltså om hur den används. Farligare än kunskap är att tro att man vet något, trots att man inte gör det. Ett typiskt exempel är rasistiska uppfattningar som utgår ifrån att människor på grund av hudfärg eller etnicitet har olika nedärvda egenskaper. Vår ökade kunskap om sam-

Nya
rön om
julen...

Hur mår egentligen tomten och är Lucia verkligen den hon utger sig för att vara? GU Journalen har vänt sig till ett antal experter som presenterar de senaste rönen om årets största högtid!

ILLUSTRATION: TOMAS KARLSSON

Den perfekta julgranen

Den perfekta julgranen kräver ett förnämligt startmaterial, så med sekator och nagelsax inleder man med att fixa en rotationssymmetrisk kon där förhållandet mellan höjd och basdiameter är lika med det gyllene snittet.

Val av placering är mycket viktigt. För att få en mättad grandoft får inte rummet vara för stort i förhållande till granens volym. Vi anser att en minimal volymprocent gran är $\pi/4$. Eftersom fot och toppstjärna stjäl 15 % av höjden och volymen av en kon är basarean gånger höjden genom 3 får inte rummets area överstiga 13,9 gånger rummets höjd. Alternativet att gömma en Wunderbaum inne i granen för att kompensera rekommenderas inte.

När det gäller belysningen så har tillverkarna den goda smaken att göra dessa så att antalet ljus är jämna multipler av 12. Vi kan därför utgå från att vi har 12N ljus att placera där N är ett positivt heltal. Ljusslingan startas i

toppen och placeras i en spiral moturs med en upprepande vinkelförskjutning av ljusen på 120,120 och 120-30/N för att få en helt jämn spridning runt granen. För att få rätt spridning i höjddled är det förstås viktigt att ta hänsyn till att tvärsnittsarean växer proportionellt mot avståndet från toppen så att avståndet i höjddled mellan ljusen ska vara omvänt proportionellt mot medelavståndet från toppen.

För glittrig galler det nu att detta ska bilda spiraler medurs från toppen ned till basen. Dessa ska möta ljusslingan $2N-1$ gånger under rätt vinkel. Det finns en viss frihet i valet av antal glittrspiraler så länge som det är något av Fibbonacci-talen Fn. För en standardgran rekommenderas $F_4=3$ alternativt $F_5=5$ om man är lagd åt det glittriga hållet.

Eftersom Eulerkarakteristiken för en gran är 1 och glitter och ljusslingor bildar $2N*Fn + 2$ skärningspunkter och $(4N+1)*Fn + 1$ kurvsegment så

får vi $(2N+1)*Fn$ fält att jämnt fördela kulorna på. Tre kulor i varje fält brukar ge bra balans så totalt behöver vi $(6N+3)*Fn$ kulor. Här är det givetvis oombärligt att kulorna är utrustade med reglerbara snören för att kompensera för grangrenarnas brist på symmetrisk placering.

Med kulorna på plats kan man ta tre steg tillbaka, njuta av den perfekta julgranen och ropa in barn och partner. (Barn som i detta läge undrar var deras smällkarameller och flätade hjärtan från fritids och dagis ska hänga påminner man snabbt om det lämpliga i att vara snäll så här dagen före julafton.)

STEFAN LEMURELL
UNIVERSITETSLEKTOR I
MATEMATIK

Lucia var ett elakt spöke...

"Lucia var ett elakt spöke. Det skulle vara spöket efter en elak kärring, som levde för länge sen i världen. När det blev 'lussemörnan' då var hon ute och sprang i stugorna å skrämde folk. Men det var inte denna kärring en firade för den en firade var vit å grann å hade ljus i håret. På herrgårdarna var det vanligt med 'lussebrur' och på prästgården. Det var de som började med det här. [...] Det var den vackraste pigan som fick klä sig till 'lussebrur', så berättade en man, född 1872 (Värmland), för en folkminnesupptecknare. Citatet säger en hel del om olika sätt att se på Lucia i skarven mellan äldre och nyare lussefirande. Mellan folkligt firande och firandet bland de högre klasserna. Lucia kunde dels förstås som ett elakt spöke, dels att Lucia skulle vara den vackraste pigan.

Lucia är ett hopkok av olika (utklädnads-) upptåg som skedde mellan Lucia och Knut. Vad var då syftet med dessa upptåg? Det korta svaret stavas brännvin! Ungdomar som själva inte hade mat och dryck till de "lekstugor" som anordnades under julhelgen fick hitta sätt att skramla ihop detta. Att klä ut sig och hitta på upptåg var ett sätt.

Många uppteckningar från mitten av 1800-talet nämner inte Lucia men däremot lussegubbar med sotade ansikten och vrängda pälsar. Dessa gick runt i gårdarna och skulle ha supar på luciamorgonen. De beskrevs som mörka, onda figurer och kopplades ihop med Lucifer. Den vitklädda Lucia som bjuder förvånade Nobelpristagare på frukost förekom på herrgårdar och prästgårdar, som det inledande citatet visar. I luciatågen blandas flera olika utklädningsupptåg samman. Staffan stalledräng som på annandagen kunde komma utklädd och inriandades i stugan och be om supar. Stjärngossarna som under trettonhelgen "gick med stjärnan" och spelade upp ett skådespel om Herodes barnamord i Betlehem.

Dagens luciatåg speglar väl hur olika traditioner blandas samman och förändras över tid. Det många av oss idag tänker på som traditionellt i samband med jul, exempelvis jultomte och julgran, har inte så lång historia i Sverige. Seder och bruk är i ständig förändring!

EVA KNUTS
ETNOLOG VID INSTITUTIONEN
FÖR KULTURVETENSKAPER

Utpräglat säsongarbete inte bra för hälsan

Vi predikar alltid för studenterna att arbetsmiljö är viktigt – en skyddsronn kan ju i princip stänga akutintaget! Fallbaserad undervisning är rätt tröttnande, och när man kommer hem efter ett rejält pass är det inte dumt med en stunds vila före kvällsbestyren. I förra veckan satt jag där och lät tankarna flyta. Reflekterade över att vissa människor har väldigt mycket besvär men utan att man hittar något fel, och andra har väldigt konstig arbetsmiljö men verkar trots det stortrivs. När jag satt där och funderade knackade det plötsligt på dörren och in kom en lätt rödnäst äldre gentleman som verkade rätt välmående. Han var lite forcerad, tyckte mig se tidiga tecken på begynnande utmattningsdepression (plus superi?). När man tar upp folks sjukhistoria måste man arbeta med öppna frågor, så han fick prata på. Det var inte helt lätt att få ihop det. Något om säsongarbete med en jobbig peak i anslutning till julhelgen. Något om höga och ibland orimliga krav från kunderna (sa han barn?) som inte riktigt avspeglades på resurssidan. Något om allt strängare regler för djurhållning, regler om dygnsvila, takhöjd i stallningsutrymmen och allt vad det var. Och så något om ensidig kost – han var tydligen innerligt trött på gröt. Och vikten då? Jodå, han kämpade på men folk blev ju så ledsna när han tackade nej till det där! Fick intrycket av uppseglande metabolt syndrom. Aldrig kollat blodtrycket eller blodfetterna. Ingen diabetes i släkten vad jag kunde få fram. Förklarade för honom att han måste passa sig. "Utpräglat säsongarbete är inte bra för hälsan, särskilt inte om man har benägenhet för högt blodtryck, kanske har höga blodfetter i släkten och olämplig och ensidig mathållning." Gröten hade jag inga synpunkter på, men poängterade ändå vikten av en allsidig kost, gärna byte från risgröt till hav-

regröt. Det där med djurhållning hänvisade jag till Jordbruksverket. Och så närmade vi oss lite försiktigt det känsliga ämnet alkohol ... Jodå, det blev allt ett glas då och då, svårt tacka nej när det bjuds! Nej, nej, ingen starksprit, men en hel del glögg. "Aja, baja, inte bra, både socker och sprit. Säsongarbete, övervikt, dåliga kostvanor, stressigt jobb och en hel del alkohol, inte bra!" Ungefär halvvägs in i förmaningstalet blir vi avbrutna av någon typ av ståhej utanför fönstret, där står en lapplisa och försöker tejpa fast en plapp på mulen på en ren!

När gubben sprungit ut för att ta hand om sitt transportmedel dyker det upp en betydligt yngre kvinna med tämligen dyster fysionomi. Klagar över belastningssmärter i axlar-överarmar som hon tror beror på olämplig arbetsställning. Verkar gå omkring med handflatorna pressade mot varandra framför bröstet, timme ut och timme in. Hänvisade till sjukgymnast. Samma mönster som gubben, utpräglat säsongarbete, dessutom i detta fall huvudsakligen nattetid, innan kortisoltoppen! Och så riskarbete, hantering av elfångt material med svag eller obefintlig bakgrundsbelysning! Vad jag kunde begripa fanns där någon typ av arbetslag i bakgrunden, men hon klagade på tilltagande rekryteringsproblem på herrsidan med, vad jag kunde begripa, kosmetiskt grundat motstånd mot föreskriven klädsel, någon typ av spetsig hatt. Och så förväntades hon sjunga, samma trista sång hela tiden. Inga överviktsproblem, dock, snarare tvärtom. Påminde henne om att undervikt kan vara lika

farligt som övervikt. Och klart olämplig kost, någon typ av söta flätade bullar och bruna kakor. Inte bra, mycket socker och inga fibrer! Skärpning!

Det blev i princip samma typ av förmaningar som till gubben. Försök få jämnare arbetsfördelning över året, undvik nattarbete och avveckla den där förfärliga arbetsställningen med sammanpressade händer! Påminde henne också om brandskyddslagstiftningen och utbildningskravet vid elfarligt arbete. Arbetsklädseln? Någon typ av särkliknande plagg, inte speciellt lämplig med tanke på stor andel utomhusarbete! Och så kom vi till sist till den känsliga alkoholen. Nej, det där hade hon inga problem med, men hon hade märkt att det dracks en hel del i hennes omgivning när hon vandrade kring på gatorna. Vi hade ett allvarssamtal om vådorna med säsongarbete, hon fick en broschyr med brandskyddsföreskrifter, och jag uppmanade henne att kontakta sitt skyddsombud (fast hon förnekade att det fanns ett sådant, vilket självklart är olagligt). Patienten gled värdigt ut, med händerna i den där egendomliga positionen, vad jag kan begripa inte helt nöjd med konsultationen.

"Nu får du vakna till och inte sitta där och sova, dags gå ut med slasken och hjälpa till med dukningen!"

Ja, ja, slita, släpa ....

HENRIK SJÖVALL
PROFESSOR I INVÄRTESMEDICIN

Fristående motion: fira jul fyra gånger om året

Förslag till riksdagen om att införa julfirande en gång per kvartal med hänvisning till de mentalt hälsofrämjande effekterna hos befolkningen

I Sverige firar vi i dagsläget jul endast en gång om året. Varje år rapporteras ett uppsving för handeln, vilket gynnar landets ekonomi. Utöver fördelarna för den svenska industrin har även julfirandet enorma hälsoeffekter, och vi föreslår därmed att julfirande bör införas en gång per kvartal.

Firandet av julen gynnar inte enbart vår hälsa genom den ljusterapi som adventsljusstakar och julstjärnor innebär, utan även via de kryddor som används i julens bakverk. Framför allt visar den vetenskapliga forskningen på att en välkomponerad adventsfika har neuroprotektiva effekter samt ökar välbefin-

andet¹. Ingefära har smärtlindrande, antiinflammatoriska egenskaper², samt även en mildrande effekt på åksjuka³, vilket lämpar sig väl vid julens alla besök hos släktingar och vänner. Kanel är ett måste för alla som lider av Alzheimers sjukdom⁴⁻⁶, och motverkar även högt blodsocker och blodtryck⁷ (något som visats vara korrelerat med julfirande). Kardemumma har smärtdämpande och antiinflammatoriska egenskaper⁸ samt är ett mycket kraftfullt afrodisiakum. Listan på åkommor som kan behandlas med kryddpeppar är lång⁹, men framför allt är den antioxidanta effekten av kryddpeppar väldokumenterad¹⁰⁻¹¹. Nejljika används som naturläkemedel för att förbättra kognition¹², och har även visats motverka effekten av sanningsserumet skopolamin, om det skulle vara av behov^{13,14}. Nejljika har också den antiinflammatoriska egenskapen¹⁵, agerar

som en antioxidant¹⁶, och kan förbättra sexlivet¹⁷. Saffran, denna lussebullarnas välgörare, besitter inte enbart ångstdämpande egenskaper¹⁸, utan uppvisar samma antidepressiva effekt som Fontex vid lätt till måttlig depression¹⁹. Lägg till lite ledighet, stearinljus och doft av gran och det blir en tydlig vinst för samhället.

Alla ovanstående studier är peer-reviewed och därmed lika pålitliga som tomten. Vi hoppas att ni kan ställa er bakom vår motion i Sveriges riksdag.

LOUISE ADERMARK OCH MIA ERICSON
DOCENTER I EXPERIMENTELL PSYKIATRI

¹Mol Neurobiol (2011) 44:142 ²Indian J Physiol Pharmacol (2013) 57:51 ³Aust Fam Physician (2007) 36:335 ⁴J Alzheimers Dis (2009) 17:585 ⁵J Alzheimers Dis (2013) 36:21 ⁶PLoS One (2011) 6:e16564 ⁷BMC Complement Altern Med (2013) 13:275 ⁸Pharmacol Res (1996) 34:79 ⁹Curr Drug Targets (2012) 13:1900 ¹⁰Biofactors (2004) 21:301 ¹¹Nat Prod Res (2011) 25:152 ¹²Asian Journal of Traditional Medicines (2009) 4:1 ¹³Alistair McLean, alla böcker ¹⁴Planta Med (2011) 77:830 ¹⁵J Pharm Pharmacol (2012) 64:610 ¹⁶J Anim Physiol Anim Nutr (Berl) (2012) 96:970 ¹⁷Food Chem Toxicol (2008) 46:3333 ¹⁸Phytomedicine (2008) 15:1135 ¹⁹J Ethnopharmacol (2005) 97:281

Magisk manick som formar föremål

– 3D-skrivaren är ett verktyg mer än en magisk maskin, säger Jonas Einarsson. Med den skapar jag verkliga ting.

Snart doktorerar han i teoretisk fysik.

HAN ÄR LITE AV en uppfinnare och idéerna är många. Helst hade han velat ha en hel verkstad där 3D-skrivaren är ett av redskapen. Utrymmet i lägenheten sätter dock stopp.

– Jag är intresserad av mekanisk design. 3D-skrivaren ser jag som en möjlighet att förverkliga mina idéer. Men generellt så köper jag det jag kan. Det är inte alltid så enkelt och billigt att tillverka, konstaterar Jonas.

Först utbildade han sig till civilingenjör vid Chalmers och fortsatte senare med teoretisk fysik på GU. Intresset för datorstyrda verkstadsmaskiner (CNC-maskiner) har vuxit fram för att komplettera det teoretiska arbetet. De ger också utlopp för det tekniska intresset. För att kunna specialtillverka detaljer som är svåra att få tag i till maskinerna, köpte han tillsammans med sin bror en 3D-skrivare i början av förra året.

– För att kunna bygga CNC-maskiner lärde jag mig göra datorritningar i CAD-program, säger Jonas.

HAN VISAR EN ”ritmaskin” uppsatt på väggen som är under konstruktion. Denna gång är inte idén hans egen. Men Jonas utvecklade version är smäckrare till formen. I hörnen hänger små motorer med trådar emellan. Motvikterna är hållare printade i skrivaren med plats för mynt eller batterier. På hyllan ligger en mikrodator som kopplas till den bärbara datorn. När motorerna drar i trådarna flyttas en penna som ritat på underlaget.

– När den är klar sitter vi i vardagsrummet och ser när den ritat. De flesta delarna har jag skrivit ut i 3D-skrivaren. Kugghjulet har jag specialritat för att passa till en halsbandskedja som jag köpt på eBay.

Tillsammans med sin familj bygger Jonas ett hus i Småland. Här har 3D-skrivaren kommit till nytta.

– Jag designade och skrev ut en färgburk med ett speciellt lock som gör att färgen

inte skvalpar över. För interiörsnickeriet håller jag på att konstruera en traditionell träfräs. Med den kan jag snida ut det jag ritat i datorn.

Både roliga och praktiska saker som detaljer till hemmet kommer ur skrivaren.

– En kul idé var örhängen med hårdrocksmärket till en rockkonsert. Plastklämmorna som håller tallrikarna i diskmaskinen gick sönder och fanns inte att köpa men jag kunde skriva ut några. Till en Poul Henningsen-lampa tillverkade jag en reservdel när den saknades. En kompis som studerar till sjukgymnast fick ett skulderblad i naturlig storlek.

3D-skrivaren, som har funnits i industrin under cirka 20 års tid, är kostnadsbesparande då den förkortar tiden mellan idé och utförande.

– Det tar mig kanske ett par timmar att

plasten ringlas ut, lager på lager på bottenplattan tills objektet är klart. ABS-plasten svalnar efter någon sekund. I princip kan alla plaster som smälter användas.

Displayen ger inga felmeddelanden utan man får söka själv.

– Det som kan krångla är att det blir ”plastic jam”, motsvarigheten till ”paper jam”. Eller att något elektriskt går sönder. Viktigt är att bottenplattan hålls rak annars blir föremålen skeva.

ISTÄLLET FÖR EN aluminiumplatta som är standard har Jonas lagt en av ugnssäkert glas som bottenplatta.

– Ett vanligt problem är att få plasten att fästa vid plattan. Utskriften kan ha kommit halvvägs då den lossnar och far omkring. På glas fäster den bättre.

Plasthöljet runt skrivaren är till för att

»Några tycker det låter som roboten R2-D2 i Starwarsfilmerna när skrivarhuvudet åker i cirklar.«

rita. En och en halv timme senare är föremålet utskrivet, förklarar Jonas.

Skrivaren är placerad på en hylla i arbetsrummet, bland det vanliga skrivarljudet hörs ett som klingar som musik.

– Några tycker det låter som roboten R2-D2 i Starwarsfilmerna när skrivarhuvudet åker i cirklar. Motorerna är av samma typ som i en gammal bläckstråleskrivare. Rörde den sig på samma sätt skulle även den sjunga.

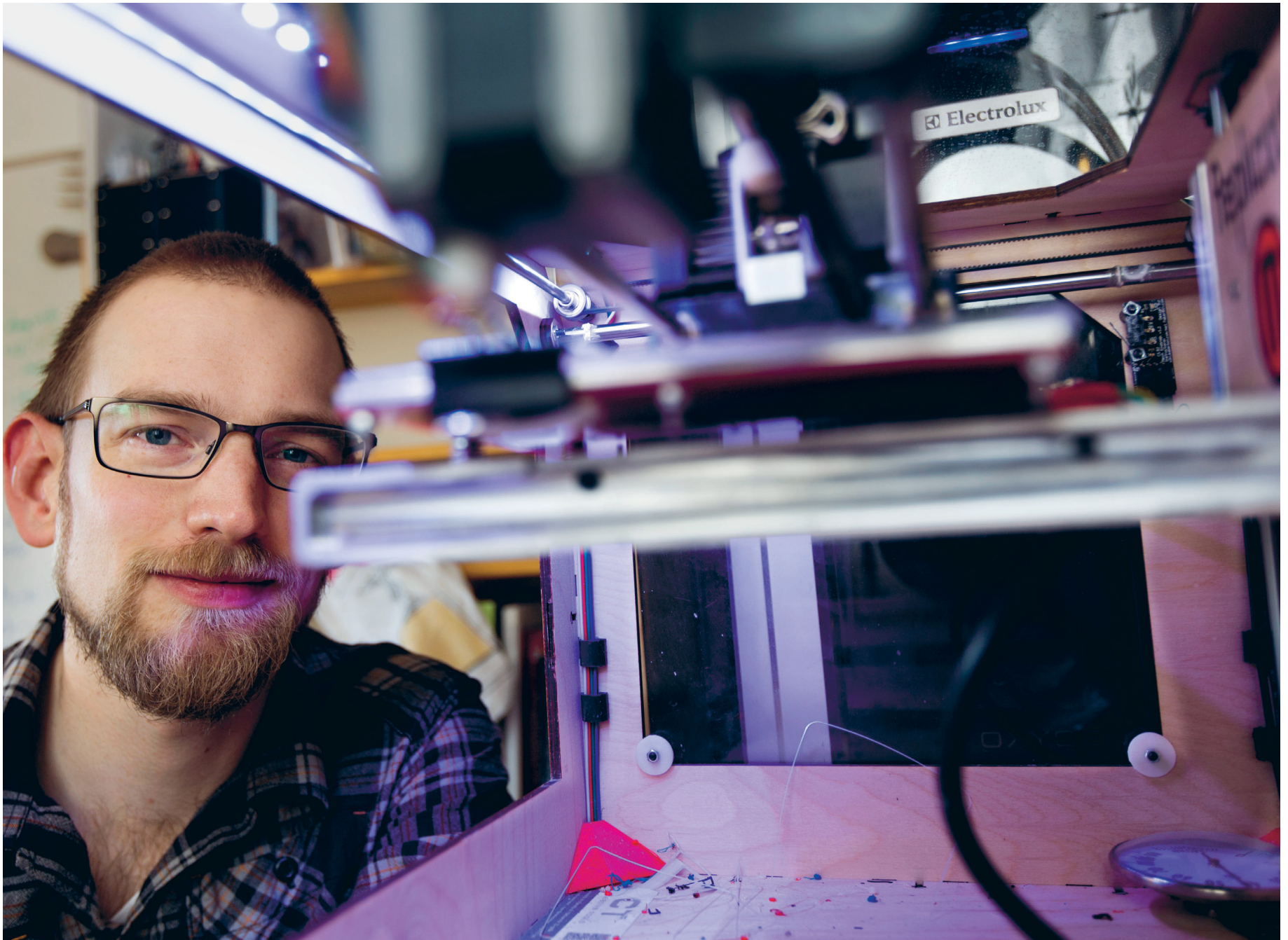
JONAS FÖRKLARAR och visar mig hur den fungerar.

– CAD-ritningen konverteras till en utskriftsfil. Via ett minneskort läses filen in i skrivaren. På baksidan av skrivaren sitter två rullar med plasttråd som kan ha olika färg. Dessa matas fram till skrivarhuvudena och värms till cirka 235 grader. Den smälta

FOTO: JONAS EINARSSON

Jonas Einarsson, doktorand i teoretisk fysik, har köpt en 3D-skrivare för att få utlopp för sin fantasi.

behålla värmen på utskriften. Bredvid står en luftrenare.

– Ångorna från utskriften luktar smält plast och vissa får huvudvärk.

Jonas har precis lämnat sin licentiatavhandling till tryck.

– Jag forskar i hur små partiklar rör sig i vätskor och gaser (fluider) till exempel i moln eller i haven. Jag tittar specifikt på hur de roterar.

Men innan det är dags att försvara sin licentiatavhandling har han mer tid för skrivaren. Det blir rengöring av skrivarhuvudet och smörjning av olika delar. Men en ny idé som tagit form ska genomföras. Det är en spela-/pausa-knapp till nya muskdatorn som ska sitta på väggen.

– Själva knappen skriver jag ut, men elektroniken tar jag från ett gammalt tangentbord som jag skär mitt itu. Oftast är det vi själva som sätter gränserna mer än skrivaren.

TEXT: HELENA SVENSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG

FOTO: JONAS EINARSSON

JONAS EINARSSON

ARBETAR: Doktorand vid institutionen för fysik. Aktuell med licentiatavhandlingen: *Oriental dynamics of small non-spherical particles in fluid flows*.

BOR: I en studentlägenhet i Johanneberg.

ÅLDER: 28 år.

FAMILJ: Sambon Tora.

SENAST LÄSTA BOK: *Dorés Bibel*, Torgny Lindgren.

FAVORITSERIE PÅ TV: *Vita huset (The West Wing)*.

SENAST SEDDA FILM: Dokumentären om Johnny Cash: *The Man, His World, His Music* från 1969.

ÖVRIGA INTRESSEN: Husbygget i Småland, spelar piano, umgås med mina vänner.

FAVORITUTSKRIFT: Skulderbladet.

Fackuttryck

CNC: Computer Numerical Control är ett datorsystem för att styra verkstadsmaskiner i tillverkningsindustrin

CAD: Computer-aided design

ABS-plast: Samma plast som LEGO

Den akademiska friheten alltmer hotad

HOTEN MOT yttrandefriheten är överhängande. Det tydligaste exemplet är när den grundlagsbefästa meddelar- och yttrandefriheten inskränks på arbetsplatser. Meddelarfriheten är till för att anställda ska kunna uppmärksamma media på regelbrott inom den offentliga sektorn och är därmed central för en fungerande kontroll. Men den omfattar bara offentligtanställda och därför sker en gradvis avdemokratisering när det offentliga privatiseras eller läggs ut på entreprenad. I det vinstdrivande och konkurrerande företaget gäller endast lojalitet. Men meddelar- och yttrandefriheten hotas också inom den offentliga sektorn.

DEN NYA STYRNINGSFILOSOFI som går under namnet new public management (NPM) innebär kort att den offentliga sektorn styrs som en samling företag som ska vara vinstdrivande eller får anslag utifrån marknadsimiterande premisser. Utöver att slå sönder själva idén med offentlig service till förmån för marknads- och kundtänkande är resultatet en omvandling av tjänste- och ämbetsmannens etik till försäljarens och lobbyistens logik. Som offentligt anställd företräder man numera ett särintresse där man måste tänka på den egna myndighetens varumärke och den direkta ekonomiska bestraffning eller belöning som är kopplad till detta. Därmed finns i systemet ett inbyggt incitament som verkar som ett långsamt gift. Gradvis men effektivt eroderar det bort demokratins grundval och långsamt omformas den offentliga verksamheten tills man inte längre känner igen den. Fokus på ekonomi ersätter visionen om demokrati.

På universitetet har NPM fått en speciellt förödande effekt när den kombinerats med Autonomireformen (från 2010). Denna avskaffade det kollegiala styret och gjorde rektorerna till de facto enväldshärskare. Som styrningsprincip är detta förödande för ett universitet. Forskningen visar att en nyckel till framgångsrika universitet är just kollegiala styrformer och akademisk frihet. På ett universitet, om någonstans, är det nödvändigt att fritt få pröva hypoteser, argument, resonemang och idéer i sökandet efter kunskap. Utan yttrandefrihet blir verksamheten meningslös.

LÅT MIG GE ETT exempel på lägets allvar. Fallet Arnasson i Lund gäller en professor som inför nedskärningar av sitt ämne valde att internt kritisera dessa och försvara ämnet. Den kritiska professorn blev utslängd från universitetet av rektor, ett förfarande som möjliggjorts eftersom allt kollegialt inflytande har avskaffats av den borgerliga regeringen. Men Arnasson är väl åtminstone skyddad av grundlagen, tänker ni? Han har väl yttrandefrihet? Inte Arnasson. Han fick uppleva att hans ärende kunde avfärdas av såväl högskoleverk som domstol och justitie-

kansler utan att hans version hördes. Med andra ord ingen av landets rättsvårdande instanser tog grundlagen på allvar, inte ens den mänskliga rättighet som säger att båda parter i ett mål ska höras innan någon straffas. Han fick helt enkelt uppleva rättsstatens kollaps: han stod utanför lagen.

Fallet är knappast unikt. På Högskolan i Gävle fick en rad professorer uppleva en rektor som införde kommunikationsbegränsningar för alla anställda och fritt sparkade sina kritiker.

DEN SAMMANTAGNA effekten är att den akademiska friheten aldrig har varit mer hotad än idag. Tyvärr finns ingen hjälp att få från oppositionen. Socialdemokraterna var initiativtagarna till new public management och den ekonomism som nu drivs av Alliansen.

Men varför kan inte en arbetsgivare eller rektor få kräva lojalitet och tysta kritiker? Varför är yttrandefriheten så viktig? Ett klassiskt argument av filosofen John Stuart Mill är sanningsargumentet som enkelt uttryckt säger att eftersom vi aldrig kan vara helt säkra på att vi vet allt måste vi hålla öppet för att omvärdera vår uppfattning. Detta kräver en fri formulering av idéer och argument som kan prövas öppet. Sanningsargumentet är bra men alltför snävt. Ibland vill man uttrycka sig utan något krav på att söka sanningen.

Det finns ytterligare ett argument från Mill: att risken med själv censur är ett hot mot människans frihet. Under trycket från en arbetsgivare eller en allmän opinion riskerar vi att censurera oss själva. Men om vi säger bara det vi tror att makten gillar att höra så har vi inte yttrandefrihet.

ÖDELÄGGELSEN AV akademisk frihet på universitetet och införandet av auktoritära arbetsplatser slår rakt in i hjärtat på demokratin. Den omedelbara effekten är att vi får en tysthetskultur med själv censur och godtyckliga yttrandeförbud som ligger utanför lagstiftningen. Om vi inte reagerar nu så är vi ansvariga för att ha berövat nästa generation möjligheten att växa upp med yttrandefrihet och demokrati. Vi har fått ett Sverige som är räddare, tystare och tommare.

JENS STILHOFF SÖRENSEN
LEKTOR VID INSTITUTIONEN FÖR GLOBALA STUDIER OCH REPRESENTANT FÖR ACADEMIC RIGHTS WATCH (WWW.ACADEMICRIGHTSWATCH.SE).

Krönikan baseras på utdrag från två längre essäer i *Obs P1*.

Ett annat sätt att skapa jämställdhet

FORSKNINGSMEDEL FÖRDELAS ojämnt. Det är ett faktum.

Hur ojämnt som helst får det dock inte bli. Regeringen har nu beslutat att utreda hur fakultetsmedlen fördelas på kvinnor och män. Jämställdhetsminister Maria Arnholm säger i regeringens pressmeddelande att:

– Jämställda villkor i aka-

demin är en förutsättning för att nå det forskningspolitiska målet om att Sverige ska vara en framstående forskningsnation. Det ska vara forskarens kompetens och inte kön som avgör om hen beviljas medel eller inte, avslutar Maria Arnholm.

Samtidigt vet vi att av de externa forskningsmedlen från till exempel VR beviljas mindre än 10 procent av de insända ansökningarna överhuvudtaget. Och här har män en högre beviljandegrad än kvinnor (även givet andelen ansökningar) och vi vet också att kvinnors självständighet ifrågasätts mer än män.

Jag tror att själva tilldelningssystemet tillsammans med satsningen på prestation i termer av publikationer driver fram en forskningskultur som, allt annat lika, oftare gynnar män än kvinnor. Men inte bara det, det gynnar sannolikt en viss monokultur inom begreppsanvändning, metodval och frågeställningar också.

I STORBRIANNIEN har man prövat något som kallas *sciencewise* och som innebär en samverkan mellan allmänhet och forskare i att diskutera samhällsförändringar på vetenskaplig grund, något som också kan ge tillbaka forskningsfrågor med stor relevans för samhället. På forskningsbloggen från London School of Economics anges att:

”There are also signs that Sciencewise is being more creative about the projects it supervises and funds, allowing for novel partnerships to emerge and helping to foster the development of more responsive, context specific methods of citizen engagement.”

SJÄLVA TANKEN ATT forskningsproblemen formuleras i relation till samhällsrelevans är ju inte ny, men att skapa kreativa och öppna samtal mellan forskare och allmänhet kring dessa frågor är ett nytt sätt att tänka kring forskningsfinansiering. Någonstans tror jag att det är denna typ av strukturella förändringar som – tillsammans med ordinarie jämställdhetspolitik inom akademien – på allvar skulle förändra kvinnors och mäns möjlighet att forska på lika villkor, och att ta del av resurser på lika villkor.

Svaren har vi inte, men vi måste börja ställa frågorna på ett nytt sätt.

MARIE DEMKER

PRODEKAN PÅ SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN
LÄS VIDARE PÅ DEKANBLOGGEN, [HTTP://SAMFAKDEKAN.BLOGG.GU.SE/](http://samfakdekan.blogg.gu.se/)

Debatt

OH-modellen skapar en hamstringsmentalitet

2009 INFÖRDES EN NY redovisningsmodell för indirekta kostnader på GU. Syftet var att synliggöra kostnader och därigenom skapa en struktur för att frigöra resurser till utbildning och forskning. När det gäller synliggörandet har syftet delvis uppnåtts, men i fråga om hur detta ska leda till mer resurser till verksamheten föreligger fortfarande flera hinder.

Sedan modellen infördes har principer, klassificering, kategorisering, kontotyper och omräkningar gjorts om varje år. Fyra kostnadstyper har nu, fem år senare, blivit åtta. Kvadratmeterberäkningar i en icke fungerande hyresmarknad. Bastjänster. Uppdragstjänster. Tillvalstjänster både av den obligatoriska och frivilliga sorten. Vi ska leka affär.

Men hur går det med affärerna, GU? Inget vidare, verkar det som. I fem år har vi nu omdefinierat affärsplanen, det vill säga fördelningsmodellen av de indirekta kostnaderna. De storleksmässiga kasten av dessa kostnader är i miljonklassen för den enskilda institutionen varje år. Allt på grund

av att man räknat om modellen närmast till oförutsägbarhet. Budgetera och planera är som roulette. Hur blir det i år? Förlora, vinna eller försvinna?

På lärosätet har vi samtidigt en parallell budgetproblematik. Vi samlar pengar på hög, det så kallade ackumulerade kapitalet. Samtidigt lyckas vi inte använda våra resurser på rätt sätt. Rådande roulettemodell skapar stor osäkerhet i organisationen: "Om jag inte vet vad som händer nästa år är det bra att ha lite extra på kontot. Bara utifall."

För att lyckas fokusera våra resurser på forskning och utbildning vore det ett steg i rätt riktning att få ordning på modellen och därigenom parera den hamstringsmentalitet som den nuvarande tillämpningen ytterligare förstärker.

GABRIEL SALVADORES
ADMINISTRATIV CHEF
PÅ INSTITUTIONEN
FÖR GLOBALA STUDIER

KONSTBETRAKTELSE N°6

Growng I och II, Kaja Tooming (f 1964)

I MATSALEN på Jonserefs herrgård står skulpturerna Growng I och II. På ett harmoniskt sätt passar de in i de två nischerna med fönstret emellan. Konstverken liknar varandra i form och färgställning. Med tanke på deras namn, funderar jag på vad som är tänkt att växa? I fantasin kan jag se de fyra elementen jord, luft, eld och vatten representerade. Som spirande växter letar sig de två allt högre ur jorden mot himlen. Ludna blad som påminner om insektliknande ben slingrar sig allt högre. I drömmen kan skulpturerna även bli till luftströmmar som blåser uppåt. Eller eldtungor som slickar. När elden är som hetast blir den blå och vit. Kanske är det vatten som likt jetstrålar riktats mot taket? Törhända är det bläckfiskars armar? Vattenväxter som slingrande söker sig mot ytan.

Kaja Tooming disputerade på herrgården 2007 vid Högskolan för Design och Konsthantverk. I avhandlingens sammanfattning står att skulpturerna är speciellt skapade för nischerna i rummet där de står. De är tillverkade i fibermaterial med handtuftsteknik. Garn skjuts då in i en väv med hjälp av tryckluft. Smäckra stålstänger håller här uppe konstruktionen och tunn ståltråd fäster tuften vid stängerna. Konstnären har utforskat hur fibermaterial har ljudabsorberande egenskaper. Men också hur de kan användas för utsmyckning. Konstnären själv har inspirerats från koraller och sjögräs i rörelse.

Storlek: Höjd 200 cm, diameter 40 cm
Material: Handtuftat fibermaterial
Placering: Jonserefs herrgårds matsal

TEXT OCH FOTO: HELENA SVENSSON

FOTO: THOMAS MELIN

Fullsatt hearing om fundamentalism

BARA GENOM öppna dialoger kan vi bekämpa fundamentalistiska strömningar. Det menade en panel av forskare som debatterade det inflammerade ämnet.

Över 200 personer hade tagit sig till Stora hörsalen på Humanisten den 20 november för att höra tre forskare med olika utgångspunkter ge sin syn på fundamentalism. De inbjudna forskarna var historikern Hélene Lööw, biträdande föreståndare för Centrum för polisforskning vid Uppsala universitet, samt genusvetaren Lena Martinsson och religionsvetaren Göran Larsson, bägge från Göteborgs universitet.

Moderator Göran Rosenberg, författare och journalist inledde med att prata om hur terrorattacker den 11 september 2001 påverkat vår syn på fundamentalism.

– Även om begreppet kan kopplas till en mängd ideologier och yttringar, exempelvis marknadsfundamentalism och liberal fundamentalism, förknippas det framför allt med religiös fundamentalism, sade han bland annat innan han lämnade över ordet till forskarna.

Alla i panelen var överens om att fundamentalism är ett svårdefinierat begrepp som fått en mer och mer negativ klang. Ingen vill vara en fundamentalist och fundamentalisten kommer alltid från "Långtbortistan".

– Fundamentalismen står alltid i motsats till det föreställda öppna, rationella och jämställda Sverige, och det kopplas till något långt borta, som gör att vi exkluderar och skapar hierarkier, sade Lena Martinsson.

Hélene Lööw höll med och poängterade att vi i Sverige ibland är trångsynta och inte tror att de problem som finns i övriga världen också finns här. Och med politiker som fokuserar alldeles för mycket på kärnväljarna i storstäderna och lämnar stora delar av befolkningen därhän skapas också utrymme för fundamentalism.

Panelen menade dessutom att vi i Sverige tror att vi lätt kan lösa alla problem med upplysning och utbildning, och i och med det intar en överordnad position. Även om det inte alltid sägs rakt ut så är meningar av typen "Mångfald är väl trevligt, men på våra villkor" vanliga, särskilt inom religiösa områden.

Göran Larsson betonade att fundamentalism är lika vanligt inom alla religioner, vare sig det handlar om islam, kristendom, judendom, hinduism eller buddism. Eller ateism också för den delen.

Avslutningsvis diskuterades vilka lösningar som finns för att överbrygga skillnader, värderingar och olika sätt att leva. Öppna dialoger på lika villkor där vi vågar ifrågasätta både våra egna och andras sanningar är en möjlig väg.

– I dagens samhälle känner många människor vanmakt, men fundamentalism är inget bra sätt att hantera den, avrundade Göran Rosenberg paneldebatten.

TEXT: SIGRÍÐUR BECK OCH THOMAS MELIN

NYA ANSTÄLLNINGAR

MATS BRITTEBERG är ny adjungerad professor i ortopedi.

KEVIN CULLINANE är ny professor i företagsekonomi, särskilt logistik och transportekonomi.

SIRIKKA JÄRVENPÄÄ, professor vid McCombs School of Business, University of Texas, är ny gästprofessor i informatik.

CHARLOTTE GJELSTRUP BJÖRDAL är ny professor i kulturvård, särskilt konservering.

CHARLES JAMES KIRKPATRICK är ny gästprofessor i biomaterial och regenerativ medicin.

CARSTEN LUNDBY är ny gästprofessor i idrottsvetenskap.

EVA MILLQVIST är ny adjungerad professor i klinisk allergologi.

STAFFAN I LINDBERG är ny professor i statsvetenskap. Han leder Varieties of Democracy som undersöker demokrati utifrån en mängd olika aspekter.

ANNA-CARIN OLIN är ny adjungerad professor i arbets- och miljömedicin, särskilt luftvägssjukdomar

JOHAN SVENSSON är ny professor i endokrinologi.

TOMAS TJUS är ny professor i psykologi.

GUNNAR TOBIN är nu internationaliseringsansvarig på Sahlgrenska akademien, och leder det strategiska arbetet inom Sahlgrenska International Office.

URSULA WIEDERMANN-SCHMIDT är ny gästprofessor i vaccinologi.

HDK

Lena Collin, studievägledare

Linda Henérius, utbildningsadministratör

Institutionen för biologi och miljövetenskaper

Mohamed Alezzawi, doktorand

Mikael Hedblom, forskningsbiträde

Robin Petersson, forskningsbiträde

Institutionen för biomedicin

Frida Ewald, postdoktor

Maryam Afshari Kakay, projektassistent

Elin Schoultz, doktorand

Sam Shkoukani, biträdande forskare

Institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori

Daniel Giberman, postdoktor

Anders Lundberg, administrativ assistent

Daniel Svensson, universitetsadjunkt

Institutionen för kost- och idrottsvetenskap

Bodil Wikhali, studieadministratör

Tobias Hein, forskare

Institutionen för journalistik, medier och kommunikation

Klara Bové, biträdande forskare

Nora Tryggvason Oleskog, biträdande forskare

Institutionen för kliniska vetenskaper

Niklas Darin, universitetsadjunkt

Robert Saalman, universitetslektor

Institutionen för medicin

Tulika Arora, postdoktor

Joel Eriksson, doktorand

Magnus Åkerström, biträdande forskare

Institutionen för nationalekonomi och statistik

Haileselaissie Mehdin, forskare

Eoin McGuirk, postdoktor

Institutionen för neurovetenskap och fysiologi

Rozita Shirazi Hadizadeeh

Giulia Zanni, doktorand

Lars-Åke Levin, gästprofessor

Institutionen för socialt arbete

Jana Grundström, projektassistent

Helena Lindberg, forskare

Institutionen för vårdvetenskap och hälsa

Lena Grönbeck, ekonomiadministratör

Anna Gyberg, universitetsadjunkt

Marie Rusner, universitetsadjunkt

Statsvetenskapliga institutionen

Elin Bergman, biträdande forskare

Delia Dumitrescu, postdoktor

Emily Nuckolls, forskningsadministratör

Dimitar Popovski, biträdande forskare

Angie Sohlberg, forskningsadministratör

Utbildningsenheten

Elin Johansson, antagningsassistent

Jonas Karlén, antagningsassistent

Matilda Magnusson, antagningsassistent

Övriga

Kerstin Adolfsson, biträdande forskare på psykologiska institutionen

Anna Andersson, kommunikatör på Förvaltningshögskolan

Gunilla Bygdén, projektassistent på institutionen för kulturvård

Christian Isendahl, universitetslektor på institutionen för historiska studier

Robin Kristensson, servicetekniker på serviceenheten

Ka-Lun Kevin Lau, biträdande forskare på institutionen för geovetenskaper

Wille Lindelöw, arkivarie på enheten för arkiv och registrering

Ulrik Lork, karriärvägledare på Handels- högskolans fakultetsnämnd

Evelin Löfvendahl, studievägledare på företagsekonomiska institutionen

Kolachina Prasanth, doktorand på institutionen för data- och informationsteknik

Rikard Sandberg, biträdande forskare på institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Malin Svensson, doktorand på institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande

Deliang Chen, professor i fysikalisk meteorologi, är en av huvudförfattarna till FN:s vetenskapliga klimatpanels nya delrapport. Drygt 800 forskare har ställt samman IPCC-rapporten som kommer att presenteras i tre delar. Chen är en av sju huvudförfattare till det första kapitlet.

Mike Thorndyke, adjungerad professor vid institutionen för biologi och miljövetenskap och huvudkoordinator för internationella kontakter vid Sven Lovén centrum för marina vetenskaper, har valts in i FN:s panel av experter för projektet World Ocean Assessment Report. Experterna kommer att granska biodiversitet och klimatförändringar samt socioekonomiska aspekter som påverkar eller påverkas av havsmiljön.

UTMÄRKELSER

ANNIKA EKDAHL, textilkonstnär och gästprofessor vid institutionen för kulturvård, har tilldelats Prins Eugenmedaljen 2013. Priset utdelades den 5 november då

också hennes utställning *Gobelänger* invigdes. I våras tilldelades hon även den Nordic Award in Textiles, Europas största textilpris, för sina storslagna gobelänger och sättet hon ger nytt liv åt en historisk genre och teknik.

HANS JOAS är ny innehavare av gästprofessuren till Torgny Segerstedts minne. Han forskar om amerikansk pragmatism och antropologi, handlingsfilosofi, krig,

männliga rättigheter och religion. Vid Göteborgs universitet kommer han att vara verksam vid institutionen för litteratur, idéhistoria och religion. Annars är han professor vid the University of Chicago samt ledamot av the Committee on Social Thought. Vid sidan av sin egen forskning kommer Hans Joas att vara en resurs för övriga forskare vid universitetet samt hålla flera offentliga föreläsningar.

KERSTIN JOHANNESON, professor i marin ekologi, har av Kungliga Fysiografiska Sällskapet i Lund tilldelats Roséns Linnépris i zoologi. Prissumman, som är

personlig, är på 400 000 kronor, och hon får priset bland annat för att hon är en förebild för kvinnliga forskningsledare.

LOTTA JOHANNESON, intensivvårdsjuksköterska samt doktorand vid Sahlgrenska akademien, har tilldelats Svensk sjuksköterskeförenings doktorandstipendium på drygt

100 000 kronor. Hon forskar om hur patienter påverkas av sjuhusets ljudmiljö.

JAN LINDHE, professor emeritus vid Sahlgrenska akademien, har tilldelats the Order of the Rising Sun, Gold Rays with Neck Ribbon av Hans Majestät Kejsaren av Japan. Han

får utmärkelsen för att i över 40 år ha samarbetat om olika tandvårdsfrågor i Japan. Jan Lindhe är en av världens mest framstående forskare inom parodontologi, läran om tandlossnings-sjukdomar. Hans lärobok *Clinical Periodontology and Implant Dentistry* är spridd över hela världen. Under nästan 30 år var Jan Lindhe också chefredaktör för den vetenskapliga tidskriften *Journal of Clinical Periodontology*.

JULIA NORDBLAD, som disputerade i idé- och lärdoms historia i april, har tilldelats det prestigefulla Stiftelsen Övralids pris till Kate Bangs minne. Hon får priset för sin avhandling

Jämlikhetens villkor: Demos, imperium och pedagogik i Bretagne, Tunisien, Tornedalen och Lappmarken, 1880-1925. Priset på 100 000 kronor.

INGMAR SKOOG, professor i psykiatri med inriktning mot socialpsykiatri och epidemiologi, har tilldelats the International College of Geriatric Psychoneuropharmacology

Senior Investigator Award. Han har fått priset för sin framstående forskning om demens och andra psykiska sjukdomar hos äldre, speciellt i relation till kardiovaskulär sjukdom, Alzheimers sjukdom och åldersdepression.

ANNA WÅHLIN, forskare vid institutionen för geovetenskaper, har belönats med en gästprofessur av the Scientific Committee on Antarctic Research och

kommer att åka till Sydkorea för att arbeta tillsammans med forskare där. Hon kommer att ge ett antal gästföreläsningar samt fördjupa ett redan pågående måtsamarbete i Antarktis.

ANNE E. TOWNS, **HENRIK ZETTERBERG**, **STAFFAN I. LINDBERG** samt **SEBASTIAN WESTENHOFF** har utnämnts till karriärprogrammet Wallenberg Academy Fellows. Utnämningen ger forskarna långsiktiga resurser så att de kan koncentrera sig på sin forskning.

ANSLAG

HENRIK ARONSSON, forskare vid institutionen för biologi och miljövetenskap, får 750 000 kronor från Swedish research link. Hans projekt handlar om att ta fram salttoleranta vetelinjer för jordbruket i Bangladesh.

FREDRIK BÄCKHED och hans forskargrupp har fått Consolidator Grant från Europeiska forskningsrådet, ett av de mest prestigefyllda forskningsanslagen i Europa. Anslaget är på 17

miljoner kronor. Forskargruppen undersöker hur bakteriefloran i tarmen påverkar människans ämnesomsättning.

HELENA CARÉN, forskare vid Sahlgrenska Cancer Center, har tilldelats Hasselbladstiftelsens anslag till kvinnliga forskares vidaremeritering inom naturvetenskap.

Bidraget är 1 miljon kronor.

MATE ERDELYI, universitetslektor vid institutionen för kemi och molekylärbio-logi, har av Vetenskapsrådet tilldelats 18,4 miljoner kronor för ett samarbetsprojekt med Kina om problemet med ökad antibiotikaresistens. I projektet ska forskarna försöka angripa försvarsmekanismer i bakterierna genom att blockera den funktion som bryter ner antibiotika.

ANNA GODHE, professor vid institutionen för biologi och miljövetenskap, har av Vetenskapsrådet tilldelats 4,2 miljoner kronor för ett tvärvetenskapligt projekt om klimatförändringens påverkan på indiska kustsamhällen. Hon samarbetar med **PER KNUTSSON**, forskare vid institutionen för globala studier, samt med två forskargrupper i Indien.

MATTIAS HALLQUIST, professor i kemi, får 24,4 miljoner kronor från Vetenskapsrådet för ett projekt om hur man kan motverka smog i Beijing och Hong Kong. Regionerna tillhör olika klimatzoner, har olika typer av fotokemisk smog och myndigheterna har olika åtgärdsprogram för att bemöta luftföroreningarna på respektive ställe.

AILA SÄRKKÄ och **REBECCA JÖRNSTEN**, forskare vid Matematiska vetenskaper, har tilldelats 5 miljoner kronor vardera från Vetenskapsrådet för forskning om statistik.

THE EPILEPSY RESEARCH GROUP vid Sahlgrenska akademien har blivit utvald att ingå i ett nytt EU-finansierat nätverk för svårbehandlad epilepsi. Gruppen leds av professor **KRISTINA MALMGREN**.

TOVE ROSENDAL, postdoktor i afrikanska språk, får 4 miljoner kronor för projektet *Språkligt utanförskap - identitetens betydelse i ett utvecklingsperspektiv* av Vetenskapsrådets kommitté för utvecklingsforskning.

MAGNUS SIMRÉN, professor vid avdelningen för invärtesmedicin och klinisk nutrition, kommer tillsammans med sin forskargrupp att delta i EU:s satsning på

en forskarskola i neurogastroenterologi, som handlar om hur tarmens nervsystem påverkas av olika sjukdomar. Totalt satsar EU strax över 30 miljoner kronor på forskarskolan som består av 10 forskargrupper.

Två av Vetenskapsrådets tio rambidrag inom kultur- och kulturarvsforskning går till institutionen för kulturvård. Universitetslektor **INGALILL NYSTRÖM** får 14 miljoner kronor för forskning om dekore-rade interiörer i Hälsingegårdar. Professor **OLA WETTERBERG** får 8 miljoner kronor för studier av hur svenska kyrkan blev ett nationellt kulturarv.

Också Formas har delat ut anslag. Följande forskare vid institutionen för kemi och molekylärbio-logi har fått medel: **ZAREEN ABBAS**, 1,5 miljoner kronor; **ANDERS BLOMBERG**, 5, 2 miljoner kronor samt **WEIXIAO YUAN WAHLGREN**, 4 miljoner kronor. Dessutom tilldelas **DONALD BLOMQUIST**, institutionen för biologi och miljövetenskap, 3,4 miljoner kronor.

PROJEKTET BAMBI, BALTIC SEA MARINE BIODIVERSITY får närmare 4 miljoner euro för studier om hur marina arter anpassar sig till klimatförändringarna. Koordinator är **KERSTIN JOHANNESSON**, professor i marin ekologi.

ANA GIL SOLA, **ANDERS LARSSON** och **BERTIL VILHELMSON**, kulturgeografer vid institutionen för ekonomi och samhälle, har tilldelats 7,1 miljoner kronor från Formas. De får medlen för projektet *Mot en hållbar urban och regional tillgänglighet*.

ROBIN COOPER, **STAFFAN LARSSON**, **CLAES STRANNEGÅRD** och **SIMON DOBNIK**, institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori, har av Vetenskapsrådet tilldelats 2,5 miljoner kronor för Networks and types.

PÅ GÅNG

Föreläsning med Fanny Ambjörnsson:

När du blir stor och gifter dig. Föreställningar om ålder, sexualitet och familj bland hbtq-ungdom.

Tid: 15 januari 2014, 13-14:30
Plats: Pedagoggen, Hus B, Läroverksgatan 15, sal B 1113.

Kammarorkester och brassensemble

Studenterna vid den klassiska kandidatutbildningen avslutar traditionsenligt terminen med en gemensam konsert för brassensemble och kammarorkester.

Ingemar Roos, världsberömd trombonpedagog och före detta trombonist i Göteborgs symfoniker, dirigerar brass- och slagverksstudenterna.

Simon Crawford-Phillips, solist och pianist i Kungsbacka Trio, leder studenterna i årets enda och unika kammarorkesterprojekt.

Tid: 20 december kl. 18:00-19:30
Plats: Artisten, Sjöströmsalen
Entré: 40 kr, barn under 12 år fri entré

Seminarium om jämställdhet
Hur kan svensk forskning bli mer jämställd, och därmed mer framgångsrik? Det kommer att diskuteras vid ett heldagsseminarium i januari, arrangerat av Sveriges unga akademi. Bland talarna märks Sofia Falk från Wiminvest, som bland annat står bakom projektet battle-of-the numbers, var syfte är att öka andelen kvinnliga chefer i tio stora svenska företag. Jesper Fundberg kommer att tala om manligt ledarskap och Gustaf Arrhenius ska diskutera positiv särbehandling. Medverkar

gör även Liisa Husu, Malin Rönnblom och Johanna Stadmark. Fokus ligger inte bara på att beskriva problem utan också på att skissera tänkbara lösningar.

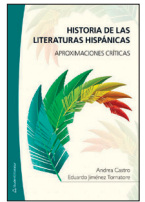
Tid: 30 januari kl 10.00-16.00
Plats: Chalmers, Kollektorn Canyon, Mc2-huset. För information och anmälan: www.sverigesungaakademi.se/jamstalld.

ÖVRIGT

Litteraturpris för historiebok

En kommande grundbok i historia för studenter på nybörjarnivå har tilldelats Kurslitteraturpriset hederspris på 50 000 kronor av förlaget Studentlitteratur. Boken heter *En samtidig världshistoria* och huvudredaktör är Maria Sjöberg, professor i historia. Särskilt utrymme har ägnats tiden före de senaste 2 000 åren. Boken tonar också ner betydelsen av dagens gränser mellan territorier.

Ny lärobok i spanskspråkig litteratur

Andrea Castro och Eduardo Jiménez Tornatore är redaktörer för en ny bok om spanskspråkig litteraturhistoria. *Historia de las literaturas hispánicas: Aproximaciones críticas* är främst tänkt för studenter som läser spanska på universitetsnivå. Bland annat handlar boken om hur man sett på Don Quijote i olika tider.

Rock på svenska heter en ny bok av Lars Lilliestam, professor i musikvetenskap. Där konstateras bland annat att svensk rockmusik inte bara kopierar engelsk och amerikansk musik utan uppkommer i mötet mellan svenska musiktraditioner och stilimpulser utifrån.

- Den svenska vistraditionen hörs till exempel väldigt tydligt hos en artist som Laleh, samtidigt som hon inspireras av Sting och The Police och även har ett musikaliskt arv från Iran, berättar Lars Lilliestam.

Handbook of Sustainable Travel handlar om hur vårt resande kan bli mer ekologiskt hållbart utan att det i någon högre grad påverkar vårt välbefinnande eller få andra negativa sociala konsekvenser. Redaktörer är Tommy Gärling, psykologiska institutionen samt Dick Ettema och Margareta Friman.

Översättning, stil och lingvistiska metoder

Elisabeth Bladh och Magnus Pettersson Ångsal, institutionen för språk och litteraturer, är redaktörer för en bok med elva artiklar om stil och översättning. Det handlar om vad som gör en text bra eller dålig samt hur en översättare återger både innehåll, stil och ton.

Vilket ord är det vackraste i svenska språket?

Thomas Forser
Professor emeritus i litteraturvetenskap och teaterkritiker

"DU" ÄR ETT VACKERT ORD. Dialogiskt, intimiserande och nödvändigt varhelst kultur och kunskap söker fäste och solidaritet och samverkan står på spel. Anders Behring Breivik har svårt för det ordet ser jag i Åse Seierstads bok. En pedagog, teaterarbetare och kritiker bör använda ordet som en reglerande kraft. Ropet i sin göteborgska form "döö" tappar det den funktionen.

Elin Lindström Claessen
Kommunikatör vid Sahlgrenska akademien

- MITT ORD FÅR BLI "pappaledighet", eftersom det är unikt för Sverige. Orden "pappa" och "ledighet" är ju jättefina även var för sig, men om man sätter ihop dem blir det sammansatta ordet en sinnebild av Sveriges strävan mot jämställdhet och barnens rätt att ha en nära relation med sina fäder.

Margareta Hemmed
Överbibliotekarie

- "TILLIT" betyder för mig allt från det lilla barnets blick mot modern eller fadern, full av gränslöst förtroende, till hur ett samhälle måste fungera för att vara ett gott samhälle. Det kan dessutom läsas från två håll vilket jag tycker har en stark symbolik.

Staffan Lundén
Adjunkt på institutionen för globala studier

- "HEN" ÄR fint tycker jag, och betydligt vackrare än det otympliga hon/han som en använde förr, i prehen-eran.

Kristina Sundell
Professor i zoofysiologi

- ETT ORD som har suttit fast i huvudet på mig ända sedan jag gick grundkursen i botanik är: "Circination". Extremt nördigt men mycket vackert och framför allt inspirerande och fantasieggande. Vackert också för att det innebär att äldre och hårdigare delar skyddas de nya och sköra.

Anja Franck
Postdoktor vid institutionen för globala studier

- JAG ÄR VÄLDIGT förtjust i ordet multiplikation. Kanske har det med Pippis pluttifikation att göra eller för att gå att det rulla sådär spanskt och fint över tungan.

Dietistens råd inför jul

Får det vara jordgubbar med grädde och gröna ärter?

Henriette Philipson, programansvarig för Sveriges bästa dietistutbildning, vill få oss att fundera över våra vanor, exempelvis varför grönsaker inte ses som godis.

ATT FORSKA OM MAT är inte det lättaste. Minns du exempelvis vad du åt till frukost för 20 år sedan?

– Troligen inte. Men ändå kan det påverka hur du mår idag, förklarar Henriette Philipson. Hon är programansvarig för dietistutbildningen vid Göteborgs universitet som vid Universitetskanslerämbetets utvärdering i höstas fick toppbetyg.

– Att vi fått så bra betyg beror nog bland annat på att vi finns vid Sahlgrenska akademien, med nära samarbete med sjukhuset. Vi antar 37 studenter varje höst till den treåriga utbildningen och cirka en tredjedel går vidare och läser in en magister också.

Mat intresserar de flesta. Men i takt med att övervikt, diabetes och andra välevnads-sjukdomar ökar, har det också blivit allt viktigare att hålla koll på vad vi stoppar i oss.

– Det gäller att inte bara förklara vad man inte bör, utan också vad man bör äta, påpekar Henriette Philipson. En tonåring som exempelvis dricker Coca Cola varje dag får kanske i sig 500 kalorier på det sättet. Då räcker det inte att uppmana henne att sluta dricka läsk, hon måste lära sig ett bra sätt att få i sig dessa kalorier också.

GRÖNSAKER OCH FRUKT är nyttigt, det har vi fått lära oss redan som barn. Men varför har vi då så stora problem med övervikt?

– Kunskap och beteende är helt enkelt två olika saker. Vi lever i ett 24-timmars-samhälle med tillgång på mat hela tiden, kaféer finns lite varstans och det är svårt att stå emot.

Men det handlar också om hur vi lärt oss uppfatta mat. Varför unnar vi oss exempelvis en chokladkaka eller en bulle när vi behöver uppmuntran, istället för en smaskig frukt eller grönsak?

– Vissa nya vanor har dock slagit igenom,

Grönsaker är också godis, menar Henriette Philipson, ansvarig för Sveriges bästa dietistutbildning.

menar Henriette Philipson. Nötter används exempelvis numera ofta som snacks vilket är bra, då de innehåller nyttigt fett. Men salta jordnötter innehåller lika mycket fett idag som för trettio år sedan, då de ansågs som onyttiga, så det gäller att äta med måtta.

YTTERLIGARE ETT SKÅL till dagens välfärds-sjukdomar är att vi rör på oss för lite.

– Förr var det fysiskt ansträngande att skura och tvätta. Idag behöver vi inte ens resa oss från soffan för att svara i telefon. Vi väljer skolor till våra barn som ligger så långt bort att de måste bli skjutsade och tror att gungor, klätterställningar och lek i skogen är farligt. Så då blir de sittande inne istället vid sina datorspel.

Dietistyrket har funnits i England sedan 1920-talet. Till Sverige kom utbildningen först i början av 1980-talet. Idag finns omkring 1 600 dietister i landet som arbetar inom ett fält som blir allt bredare.

– De kan vara kommundietister för skolor och äldreboende, arbeta inom läkemedels- eller livsmedelsindustrin eller vara matcoacher i butikerna som inspirerar till nyttig och god mat.

De kan också vara egna företagare.

– Det är exempelvis en av våra tidigare studenter som ligger bakom Linas matkasse, berättar Henriette Philipson. Därför är vi

på gång att starta en ny delkurs i samarbete med Sahlgrenska akademins enhet för innovation och entreprenörskap.

Vilka är då dina bästa tips inför julen?

– Glöm inte det gröna på julbordet! Grönkålssoppa och grönkålspaj, liksom brysselkål, är ett måste för mig!

TEXT: EVA LUNDBERG

FOTO: JOHAN WINGBERG

DIETISTPROGRAMMET

Dietistprogrammet vid Göteborgs universitet fick högsta betyg i tre av åtta examensmål vid Universitetskanslerämbetets utvärdering i höstas, vilket är bäst i landet. Följande mål fick "mycket hög måluppfyllelse":

- Studenten ska visa kunskap om relevanta författningar.
- Studenten ska visa förmåga att självständigt och i samverkan med patienten undersöka och bedöma näringsintag, näringsstillstånd och näringsbehov.
- Studenten ska visa förmåga att förebygga, utreda, bedöma, behandla och utvärdera kost- och nutritionsrelaterade problem, symptom och sjukdomar.

Övriga fem mål bedömdes ha hög kvalitet.